

בנק ישראל
מחלקת המטבע

סקירה שנתית 2007

ירושלים, אב התשס"ח - אוגוסט 2008

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרופה לצטט רשאי לעשות כן, בתנאי שיציין את המקור.

סדר ועיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל
נדפס בישראל
בדפוס פרינטיב בע"מ, ירושלים

מס' קטלוגי 3030108009/6
www.bankisrael.gov.il

תוכן העניינים

5	דברי הממונה על מחלקת המטבע
9	א. תפקידי מחלקת המטבע
10	תיבה 1: מדיניות חדשה לתפעול המזומנים במשק
11	ב. הגדרות
11	ג. מחזור המטבע
11	1. המחזור
15	תיבה 2: המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים
16	תיבה 3: השימוש במזומן ובאמצעי התשלום החלופיים
18	2. מחזור השטרות
23	3. מחזור המעות
27	ד. הנפקת שטרות ומעות למחזור
27	תיבה 4: שטרות פולימר של 20 ש"ח
29	תיבה 5: שינויים בסולם המטבע
30	ה. זיוף שטרות ומעות
30	1. פעולות למניעת זיופים ואיתור כסף מזויף
31	2. סימנים לזיהוי שטר מזויף
32	תיבה 6: הנחיות בדבר שימוש בתצלומי שטרות ובתואמי שטרות
33	תיבה 7: תקנות לגבי מטבע פגום
34	תיבה 8: השחתת מטבע
34	ו. הנפקת מטבעות זיכרון ומטבעות ושטרות מיוחדים
34	1. מטבעות זיכרון
40	2. מטבעות מיוחדים
41	ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון
41	1. הרכב הוועדה
41	2. פעילות הוועדה בשנת 2007
42	ח. האוסף הנומיסמטי בבנק ישראל
42	תיבה 9: הכנת שטרות בירושלים בתקופת המנדט הבריטי
45	תיבה 10: השטרות הראשונים של מדינת ישראל - סדרת בנק אנגלו פלשתינה
46	ט. לוחות סטטיסטיים

דברי הממונה על מחלקת המטבע

הצמיחה במשק, גידול האוכלוסייה והתרחבות השימוש במזומן בעסקאות הביאו לגידול ערכו של מחזור המטבע, והוא התקרב בסוף שנת 2007 לכ-28.9 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-25.5 מיליארדים בסוף שנת 2006 - גידול של 13.4%. גידולו של מחזור המטבע נמשך גם בשנת 2008, ובחודש אפריל חצה היקף המחזור לראשונה את הסף של 30 מיליארד ש"ח. משקל השטר של 200 ש"ח במחזור גדל השנה משמעותית (בלמעלה מ-30%), עקב הכנסתו למכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים. גידול זה מסביר 86% מסך גידולו של מחזור השטרות בשנת 2007.

השנה נמשכה מגמת הגידול של מספר האמצעים למשיכת מזומנים: גדל מספר המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים, וכן מספר המכשירים מהסוג cash dispenser - מכונות בבעלות חברות פרטיות, המתופעלות על ידי בתי העסק שבהם הן מוצבות; במקביל קיימות חלופות למשיכת מזומנים באמצעות רשתות השיווק (חלופות הממוקמות בעיקר בתחנות דלק).

חלקו של מחזור השטרות עמד על 96% מסך ערך המחזור כולו, ומחזור המעות - על 4%. יותר ממחצית (51%) ממספר המעות שבמחזור הן מעות של 10 אג', המשמשות בין היתר לעודף בתחבורה הציבורית העירונית. המעה של 1 ש"ח, שמרבים להשתמש בה במדחנים ובמכונות המזכר, היוותה ב-2007 23% מכלל מחזור המעות. חלקן של המעות בערכים הגבוהים, 5 ש"ח ו-10 ש"ח, קטן יחסית: כל אחד מהם מהווה רק 3% מכלל מחזור המעות.

חלק לא מבוטל מן המעות במחזור הולך לאיבוד, ומכאן שהצריכה בפועל קטנה מזו הרשומה. האובדנים הם תופעה טבעית; הם נובעים משימוש שוטף במעות כאמצעי תשלום בעל ערך נמוך. שיעור האובדנים במחזור הוא ביחס הפוך לשווי המעה ולגודלה. ההערכות הן כי שיעור האובדנים במעות של 5 אג', 10 אג', חצי ש"ח ו-1 ש"ח נע בין 41% ל-77%.

במהלך שנת 2007 פעלה מחלקת המטבע לביצוע מספר שינויים בסולם השטרות והמעות; חלק מהשינויים יושמו בתחילת שנת 2008:

- ב-09.12.2007 הונפקה למחזור מעה חדשה של 2 ש"ח. תוספת המעה הזאת תביא לייעול הביצוע של תשלומים במזומן ולחיסכון בהוצאות ההנפקה, כך שהוצאות הייצור וההחזקה של המזומנים יקטנו.
- המעה של 5 אגורות חדלה, ביום 01.01.2008, להיות הילך חוקי בישראל. ביטול המעה הוא לגבי עסקאות במזומן בלבד, ואינו מבטל את 5 האגורות מבחינה חישובית ורישומית. המעה בערך 5 אגורות הונפקה למחזור מאז 1985. היא בוטלה רק לאחר שעלות ייצורה הגיעה בסוף שנת 2007 לפי שלושה משווי, כ-16 אגורות, ולאחר שבסקר של מחלקת המטבע תמכו בביטול המעה כ-80% מהמשיבים.

במסגרת הפעולות לשדרוג איכותם של השטרות במחזור הנפיק בנק ישראל ב-13.04.2008, לראשונה, שטר בערך 20 ש"ח מפולימר. צריכת השטרות בערך זה נובעת כמעט כולה מבלאי - תוצאה של העדר שטר זה מהמכשירים האוטומטיים, השימוש הרב בו בעסקות מזומן בשווקים ואי הקפדה של הציבור על שמירתו. שטר הפולימר מהלך במחזור במקביל לשטרות מנייר. עיצובו זהה לעיצוב השטר מנייר באותו ערך, פרט לשינויים קלים בסימני הביטחון. השקת השטר לוותה בהסברה רחבה לציבור, והוא התקבל באהדה רבה.

בשנת 2007 פעלה המחלקה לגיבוש מדיניות חדשה לתפעול מערך המזומנים במשק. מטרותיה של המדיניות החדשה הן שמירה על איכות גבוהה של המזומנים שבמחזור, הקטנת עלויות התפעול של המזומנים בבנק ישראל ולמשק ומתן שירות ברמה גבוהה יותר. במסגרת זו:

- תועבר רוב פעילות הטיפול במזומנים מבנק ישראל ל"מרכזי מזומנים", שיוקמו על ידי הבנקים המסחריים.
- הוכן תקן לשיפור איכות השטרות במחזור. התקן קובע מבחן ברור שמגדיר את ההבדל בין שטרות "ראויים", המיועדים לשימוש חוזר במחזור, ובין שטרות "לא-ראויים", המיועדים לגריסה על ידי בנק ישראל. התקן, שנקבע על פי תקנים המקובלים בעולם, מתבסס, מחד גיסא, על הגדרות כלליות ליישום ובקרה על ידי הפקידים המקבלים קהל בבנקים, ומאידך, על הגדרות ספציפיות הניתנות ליישום ובקרה באמצעות מכונות ספירה ומיון.
- פעלה מחלקת המטבע בשנת 2007 לשדרוג מערכת הספירה והמיון. טכנולוגיה חדשה תסייע למחלקה לשפר את תהליכי העבודה ולספק שירות יעיל יותר ללקוחותיה.
- מתוכנן מעבר לאריזת המעות בגלילים, במקום בשקיות ניילון, כפי שנעשה כיום. הדבר יביא לאחידות באריזת המעות - שכן המעות המקוריות מתקבלות מהמיטבעות שבחו"ל ארצות בגלילים - וכן לחיסכון בעלויות, בשטחי אחסון ובתשומות עבודה וליתר נוחות ובטיחות בשינוע. במקביל מתכננת המחלקה לשנות את צורת ההפקדה של המעות בבנק ישראל - הפקדתן במכלים במקום בשקים; הדבר יעיל את תהליך האריזה בבנקים ויגביר את הבטיחות של תהליך המיון והספירה בבנק ישראל.

בשנת 2007 המשיכה מחלקת המטבע בתכנון סדרה חדשה של המטבע במדינת ישראל. התכנון מקיף נושאים רבים - ביניהם עיצוב חדש של השטרות, החומר שהשטרות עשויים ממנו וסימני ביטחון חדשים. הסדרה החדשה מתוכננת להיכנס למחזור בתוך כארבע שנים.

בשנת 2007 נמשך פיתוחו של מודל משולב חדש לניהול מלאי המזומנים. חיזוי הצריכה במודל החדש מתבסס על משתנים בלתי תלויים המסבירים את הביקוש, וכן הובא בחשבון גורם העונתיות. ניהול הסיכונים במודל החדש כולל חיזוי השפעתם של אירועים חיצוניים לא שיגרתיים על צריכת המעות והשטרות ועל זמני האספקה. המודל החדש מוטמע בימים אלו במחלקת המטבע.

בשנת 2007 פעלה המחלקה בשיתוף פעולה עם רשות החברות הממשלתיות להפרטת החברה הממשלתית למדליות - המשווקת הבלעדית, על פי חוק, של מטבעות הזיכרון שמנפיק בנק ישראל. תהליך ההפרטה הסתיים במחצית הראשונה של 2008, והחברה עברה מבעלות הממשלה לבעלותה של חברת ג.ר.א.ס. שמה של החברה כיום הוא "החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ".

במסגרת מלחמתו של בנק ישראל בתופעת הזיופים יזמה מחלקת המטבע את הקמתו של פורום ייעודי הכולל, נוסף על נציגי המחלקה, את נציגי משטרת ישראל, הבנקים ואיגוד הבנקים. בפורום נדונים ומתגבשים האמצעים למניעת זיופים ולאיתור כסף מזויף. סקירה זו כוללת הסבר מפורט על סימני הביטחון בשטרות. (ראו עמ' 31).

בבנק ישראל הוקם מרכז מבקרים לימודי, ובמסגרתו תיחנך תערוכה נומיסמטית עשירה. התערוכה תציג את תולדות אמצעי התשלום למן המצאת המטבעות הראשונים, במאה השביעית לפני ספירת הנוצרים, ועד ימינו.

מהפניות המגיעות למחלקה עולה שהציבור מעורב רבות ומתעניין בתחום המזומנים. הדבר מתבטא בתגובות על הנפקת מטבעות ושטרות חדשים, בהצעות ופניות בעניין מטבע, שמספרן הולך וגדל, ובמודעות לפרטים המופיעים על גבי השטרות והמעות.

לפניות הציבור בנושא המטבע: pniotz_matbea@boi.gov.il

לאתר האינטרנט: <http://www.bankisrael.gov.il>

לתשומת לבם של הגופים המפרסמים והמפיצים: קיימים סייגים ואיסורים על צילום שטרות ופרסום התצלומים ברבים. (ראו עמ' 32).

מחלקת המטבע מספקת לציבור שירותי פריטה וצריפה של מזומנים בקופת הסניף שבבנק ישראל בירושלים. בקופת הסניף יכול הציבור גם להחליף מטבע פגום, וכן להחליף שטרות מהסדרה הישנה של **השקלים החדשים**, שיצאה מהמחזור ב-1999, בשטרות מהסדרה החדשה, המהלכת במחזור כיום. השירות לקהל בסניף ירושלים ניתן בימים א'-ה' בשעות 08:00-13:00. טלפון: 02-655-2846/7.

מרדכי פיין

הממונה על מחלקת המטבע

א. תפקידי מחלקת המטבע

לבנק ישראל נתונה, על פי החוק, הסמכות הבלעדית להנפיק מטבע בישראל (שטרי כסף, מעות, מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים). השינויים במספרם של שטרי הכסף והמעות שבמחזור וערכו של המחזור (בש"ח) נגזרים מגורמים שונים - בהם שינויים בהיקפן ובמספרן של העסקאות במשק, בקצב האינפלציה, בגידול האוכלוסייה, וכן במידת השימוש במכשירי הבנק האוטומטיים, בהמחאות ובכרטיסי אשראי.

מתפקידה של מחלקת המטבע בבנק ישראל להבטיח אספקה סדירה של מזומנים למשק בהתאם לביקושים. תפקיד זה מחייב פעולות במספר מישורים:

תכנון סולם העריכים - תכנון סולם עריכים מתאים של שטרות ומעות, שיאפשר מחד גיסא ביצוע עסקאות במזומן ביעילות, ומאידך יחסוך בהוצאות ההנפקה.

עיצוב השטרות והמעות - נגיד בנק ישראל קובע את צורתם של השטרות והמעות בהתייעצות עם המועצה המייעצת של בנק ישראל ובאישור שר האוצר. לשם כך הוא נעזר בוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון - ועדה ציבורית שבראשה עומד כיום שופט בית המשפט העליון בדימוס גבריאל בך. הוועדה בוחרת מבין הצעות עיצוב המוגשות לה את זו שתובא לאישורו של הנגיד.

הזמנת השטרות והמעות - חיזוי כמות השטרות והמעות הדרושים למחזור, ביצוע מכרזים ותכנון זמני האספקה המאפשרים חיסכון בהוצאות החזקת המלאי ובהוצאות הכרוכות בכל הזמנה.

אחסון - השטרות והמעות המגיעים מן הספקים מאוחסנים בכספות בנק ישראל בכפיפות לנהלים קפדניים של הובלה, שמירה ובקרה.

אספקת מזומנים למחזור - המזומנים מסופקים לציבור באמצעות הבנקים המסחריים; אלה מזמינים מבנק ישראל בכל יום את הכמויות על פי הביקוש, הנגזר מהמשיכות וההפקדות של הציבור בסניפיהם.

פיקוח על איכות הכסף במחזור - השטרות והמעות המופקדים על ידי הבנקים בבנק ישראל עוברים תהליך קפדני של ספירה ומיון, שבמהלכו נבחנות האותנטיות של הכסף ואיכותו באמצעות מכשור משוכלל. מטבע באיכות ירודה מושמד.

הנפקת מטבעות זיכרון - הבנק מנפיק מטבעות זיכרון בכל שנה ולרגל אירועים מיוחדים. המטבעות עשויים כסף ו/או זהב, ומשווקים לאספנים ולציבור באמצעות החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ.

הפצת מידע לציבור - פניות של הציבור הנוגעות להחלפת כסף ישן ולפריטה נענות על ידי עובדי מחלקת המטבע. כמו כן מפצה המחלקה מידע על סימני הביטחון במטבע.

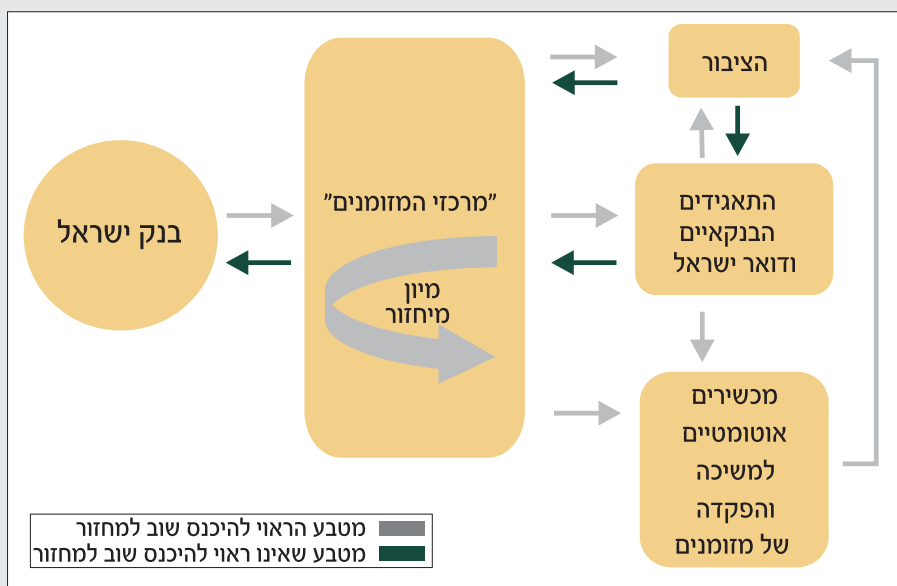
תיבה 1: מדיניות חדשה לתפעול המזומנים במשק

מחלקת המטבע מגבשת מדיניות חדשה לתפעול מערך המזומנים בישראל, זאת על בסיס עקרונות ניהול המזומנים שיושמו במדינות מתקדמות בעולם. מטרת המדיניות הן שמירה על איכות גבוהה של השטרות והמעות שבמחזור, הקטנת עלויות התפעול של המזומנים לבנק ישראל ולמשק ומתן שירות ברמה גבוהה יותר.

על פי מדיניות זו יועבר רוב הטיפול במזומנים מבנק ישראל למגזר הפרטי. לשם כך יקימו הבנקים המסחריים "מרכזי מזומנים". מרכזים אלו יהיו הגופים היחידים שיהיו רשאים למשוך מבנק ישראל מזומנים. הבנקים המסחריים ומרכזי המזומנים יווסתו את עודפי המזומנים, והמרכזים יחויבו להפקיד בבנק ישראל מזומנים באיכות ירודה¹.

גופים אלו יאפשרו על ידי בנק ישראל, ויהיה עליהם לעמוד בהוראותיו בביצוע הפעולות הבאות במזומנים:

- ספירה - דיוק בספירה;
- זיהוי של שטרות ומעות מזויפים - יכולת טכנולוגית לבדיקת זיופים;
- מיון - הפרדה בין מטבע שראוי להיכנס שוב למחזור ובין מטבע שאינו ראוי לכך, על פי תקן של בנק ישראל. התקן, שנקבע על פי תקנים המקובלים בעולם, מתבסס, מחד גיסא, על הגדרות ספציפיות הניתנות ליישום ובקרה באמצעות מכונות ספירה ומיון, ומאידך, על הגדרות כלליות ליישום ובקרה על ידי הפקידים המספקים שירותי מזומן ללקוחות בבנקים.

¹ שירותי הפריטה והצריפה יינתנו לציבור על פי חוק בנק ישראל גם בעתיד.

ב. הגדרות

מחזור המטבע: סך השטרות והמעות שבידי הציבור ובקופות הבנקים בש"ח, במחירים שוטפים.

המחזור הממוצע לנפש: היחס בין מחזור המטבע הממוצע לאוכלוסייה הממוצעת, בש"ח.

מחזור השטרות: סך השטרות שבידי הציבור ובקופות הבנקים, בש"ח.

מחזור המעות: סך המעות שבידי הציבור ובקופות הבנקים, בש"ח.

$M1$ = אמצעי התשלום במשק: סך המזומנים (השטרות והמעות) שבידי הציבור בתוספת חשבונות העו"ש בבנקים המסחריים.

$M3$ = נכסי הציבור שבידי הבנקים: $M1$ בתוספת הפיקדונות השקליים והפיקדונות במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ.

הצריכה הפרטית: ההוצאה על מוצרים ושירותים שצורכים משקי הבית והמלכ"רים שאינם במימון הממשלה.

הביקוש: השינוי במספר השטרות והמעות שבמחזור, או ההפרש בין המשיכות של השטרות והמעות מבנק ישראל לבין ההפקדות בו.

הבלאי: מספר השטרות הבלויים, אשר יוצאים מהמחזור בתהליך הספירה והמיון של השטרות המופקדים בבנק ישראל. (במעות כמעט אין בלאי).

צריכת השטרות או המעות: הביקוש בתוספת הבלאי. (במעות הצריכה שווה לביקוש).

פריטת/צריפת מטבע: החלפת שטרות או מעות בשווים מסוים בשטרות או מעות בעריכים נמוכים/גבוהים יותר המסתכמים באותו השווי.

ג. מחזור המטבע

1. המחזור

ערך מחזור המטבע הסתכם בשנת 2007 ב-28.9 מיליארדי ש"ח, לעומת 25.5 מיליארדים בסוף שנת 2006 - גידול של 13.4%, שיעור גבוה יחסית לגידול ב-2006 לעומת 2005. ייתכן ששיעור זה הוא תיקון לשיעור הגידול הנמוך יחסית של השנה הקודמת - 4.6%. (שיעור הגידול הממוצע בשנים 2001 עד 2006 היה 10%).

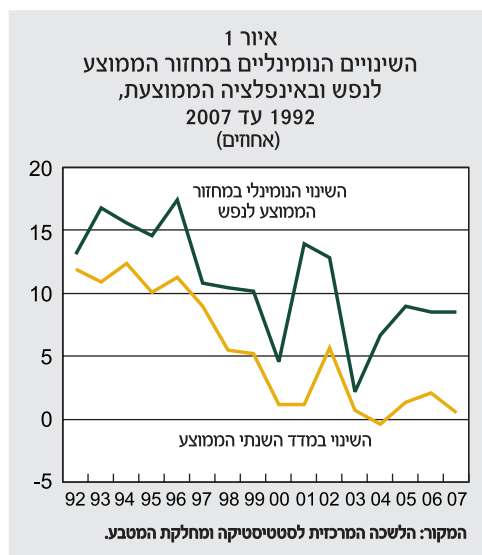
במונחים של ממוצעים שנתיים הסתכם מחזור המטבע ב-27.4 מיליארדי ש"ח, לעומת 25.1 מיליארדים אשתקד - גידול של 8.9%, ובמונחים ריאליים 8.3%.

(א) המחזור הממוצע לנפש והאינפלציה

המחזור הממוצע לנפש, המוגדר כיחס בין מחזור המטבע הממוצע לבין האוכלוסייה הממוצעת, עולה משנה לשנה במונחים שוטפים וריאליים - בין היתר, עקב רמות אינפלציה נמוכות בשנים האחרונות. המשמעות היא שערך המחזור הממוצע לנפש וכן כוח הקנייה הממוצע של המזומן שבידי הפרט גדלו עם השנים. המחזור הממוצע לנפש בשנת 2007 עמד על כ-3,825 ש"ח.

(ב) הרכב המחזור

בשלוש השנים האחרונות חלקו של מחזור השטרות מהווה כ-96% מסך ערך המחזור כולו, ומחזור המעות מהווה כ-4%.

לוח 1: מחזור המטבע והתפלגותו למחזורי השטרות והמעות (סופי שנים, מיליארדי ש"ח)

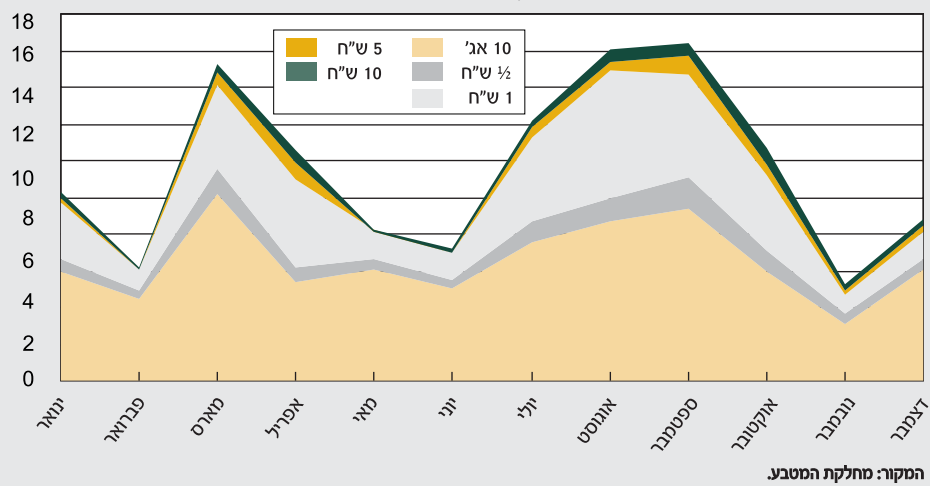
השנה	מחזור השטרות	מחזור המעות	סך מחזור המטבע
2003	18.2	0.9	19.1
2004	19.8	1.0	20.8
2005	23.4	1.1	24.5
2006	24.4	1.1	25.5
2007	27.7	1.2	28.9

(ג) עונתיות במחזור המטבע

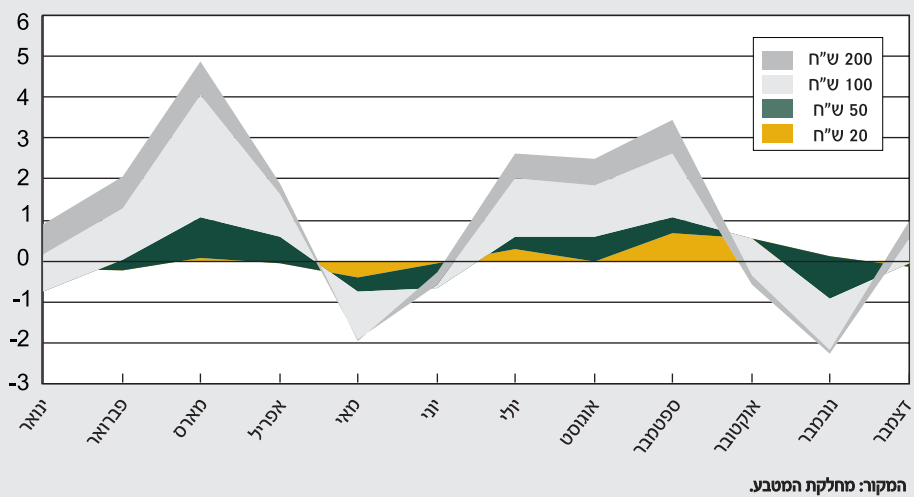
הביקוש למזומן מאופיין בתנודתיות על פני חודשים ושנים.

דפוסי העונתיות על פני השנים בצריכה של כל אחד מערכי השטרות זהים זה לזה, וכן גם בצריכת המעות. העונתיות על פני חודשי השנה מאופיינת בצריכה גבוהה בחג הפסח (החודשים מארס ואפריל), בחודשי הקיץ (יולי ואוגוסט, חודשי החופשות) ובתקופת החגים (אוקטובר ודצמבר).

איור 2
ממוצע צריכת המעות, 2002 עד 2007
(מיליוני מעות)

איור 3
ממוצע צריכת השטרות, 2002 עד 2007
(מיליוני שטרות)

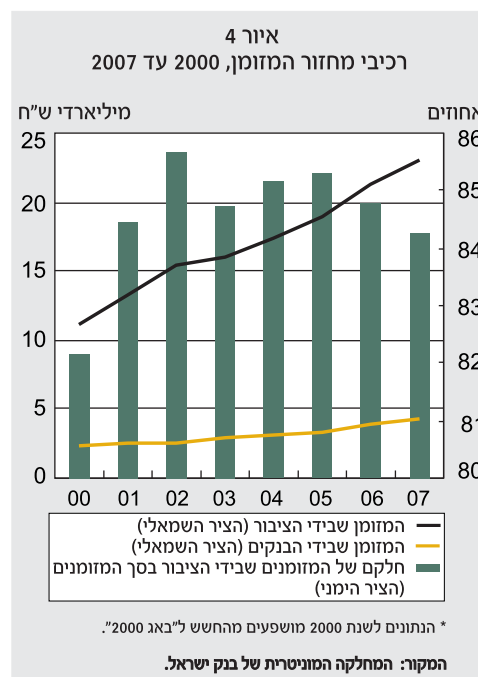
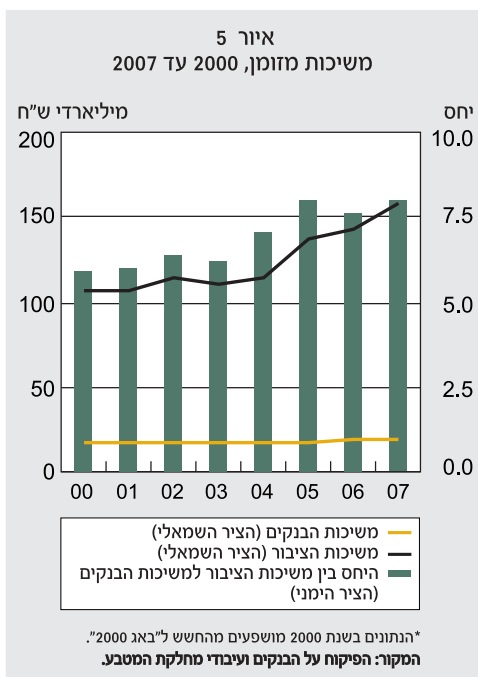
(ד) אמצעי התשלום במשק - M1

סך אמצעי התשלום (M1) גדל עם השנים. (בשנת 2007 הסתכם שיעור הגידול ב-17%). חלקו של הגידול בעו"ש (65%) גבוה מחלקו של הגידול במזומן שבידי הציבור (35%), שהיווה בשנת 2007 רק 40% מסך אמצעי התשלום במשק, הערך הנמוך ביותר זה עשר שנים. מצב זה מוסבר ברמות נמוכות של האינפלציה ושל הריבית, המניעות את הציבור להחזיק סכומי עו"ש גבוהים יחסית.

(ה) הקשר בין המזומנים שבידי הבנקים לבין המזומנים שבידי הציבור

יש קשר מובהק בין שני רכיביו של המחזור - המזומנים שבידי הציבור והמזומנים שבבנקים: ביקושי המזומנים של הבנקים לאורך השנים מתואמים עם ביקושי המזומנים של הציבור. חלקם של המזומנים שבידי הציבור בסך המזומנים היה בשנת 2007 84%, וחלקם של המזומנים שבידי הבנקים היה 16%.

עוד נמצא כי סך משיכות המזומנים על ידי הציבור (מהבנקים ומהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים) היה בשנת 2007 גדול פי שמונה מסך משיכות הבנקים מבנק ישראל; פירושו של דבר שמזומן מבנק ישראל ממוחזר במהלך השנה על ידי הציבור באמצעות הבנקים שמונה פעמים בממוצע עד לחזרתו לבנק ישראל. נתון זה של שנת 2007 גדול ב-35% מאשר בשנת 2000, אז הוא עמד על שש פעמים בממוצע. אחד ההסברים לכך נעוץ בייעול שיטת העבודה של הבנקים בשנים האחרונות: במטרה להקטין את העלויות של שיוע המזומנים לבנק ישראל רכשו חלק מהבנקים מכונות לספירה ומיון, וכך הגדילו את מיחזור השטרות.

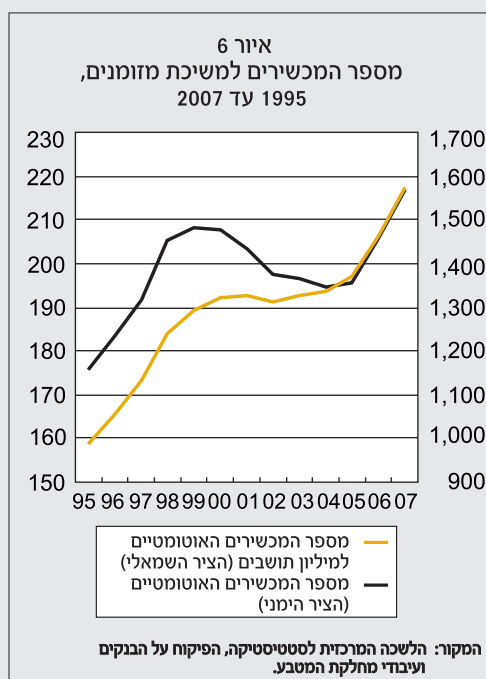

תיבה 2: המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים - מגמות בישראל

השוואה בין-לאומית

בשנת 2007 נמשך הגידול של מספר המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים - גידול של 7% לעומת 2006. השנה הגיע מספרם של המכשירים לשיא של 1,572. גידול זה נובע בין היתר משינוי בפיקוח על עמלת המשיכה: עד דצמבר 2005 לא נגבתה עמלה על משיכת מזומן ממכשיר בנק אוטומטי, A.T.M. (למעט עמלת רישום שורה בחשבון בגין המשיכה), ולפיכך לבנקים לא היה תמריץ להתקין מכשירים נוספים. בדצמבר 2005 בוטל הפיקוח על עמלת המשיכה ממכשירים הממוקמים מעל חצי ק"מ מסניף בנק שבו חובה להציב מכשיר. העמלה על משיכה באמצעות מכשירים שאינם צמודים לסניף ואינם בפיקוח מגיעה כיום לכ-5 ש"ח ויותר. שינוי זה היווה תמריץ להגדלת מספר המכשירים של הבנקים ולכניסתם-לשוק של חברות פרטיות נוספות, אשר עמלת המשיכה שהן גובות אינה בפיקוח. בשנים האחרונות הוכנסו גם מכונות מסוג cash dispenser, שבבעלות חברות פרטיות, המתופעלות על ידי בתי העסק שבהם הן מוצבות (בבעלות חברת "כספונט"), כנהוג בחו"ל - מכשירים שעלות רכישתם ותפעולם נמוכה מזו של מכשירי A.T.M.

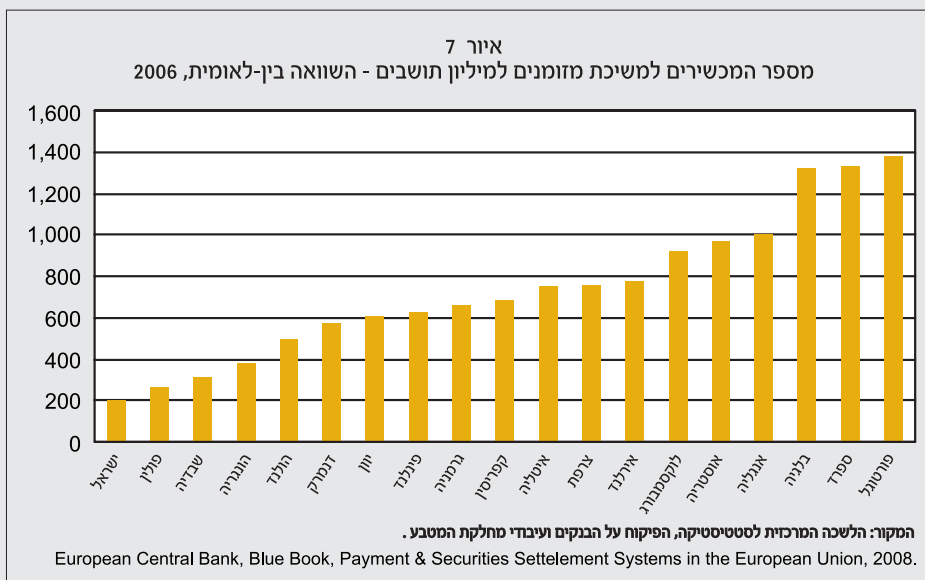
במקביל התווספו חלופות נוספות למשיכת מזומנים באמצעות רשתות השיווק (חלופות הממוקמות בעיקר בתחנות הדלק).

העובדה ששינויים אלו חלו רק בשנים האחרונות עשויה להסביר את מספרם הנמוך של המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים לכל מיליון תושבים בישראל, הנתון הנמוך ביותר בין מדינות ההשוואה. (ראו איור 7).

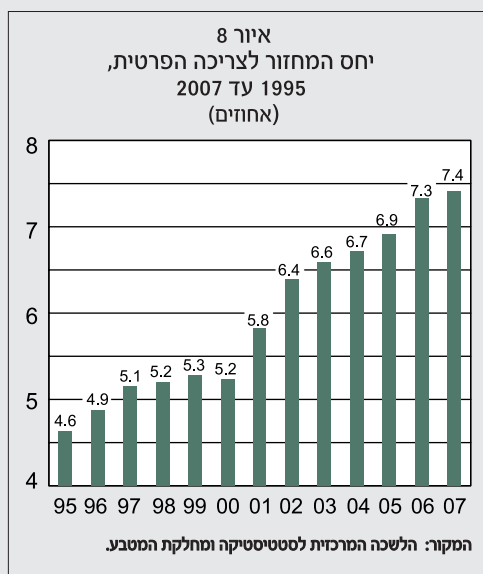
בשנת 2007 נמשכה מגמת הגידול של סכום המשיכה הממוצע מהמכשירים - גידול של 7%, ל-450 ש"ח. (הגידול השנתי הממוצע בעשור אחרון עמד על 8%); הסבר אפשרי למגמה זו נעוץ, כאמור, בגידול עם השנים בערך המחזור הממוצע לנפש. ייתכן גם שעמלת המשיכה מניעה את הצרכנים לחסוך במספר המשיכות, ואכן, שיעורי הגידול של מספר המשיכות קטנים מאלה של סך שוויון.

¹ כולל מכשירים בבעלות שב"א (שירותי בנק אוטומטיים).

תיבה 3: השימוש במזומן ובאמצעי התשלום החלופיים

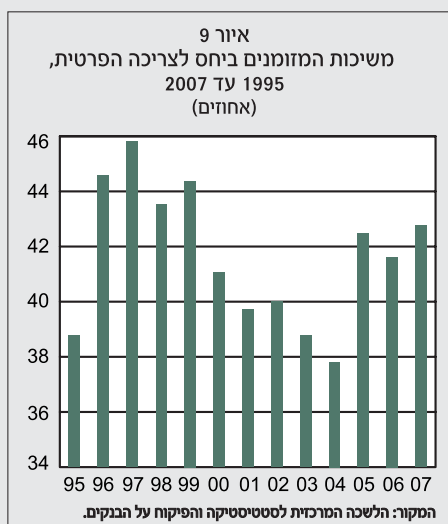
1. מזומנים

בניגוד לציפיות ששררו בשנים האחרונות - עם התעצמות השימוש במכשירים חדשים, במיוחד בכרטיסי אשראי חדשים ומגוונים - המזומנים ממשיכים להיות אמצעי תשלום חיוני בצריכה הפרטית; על כך מעיד היחס בין המחזור לצריכה הפרטית, המאופיין בשנים האחרונות במגמת גידול מתונה. בשנת 2007 עמד יחס זה על 7.4%.

הצריכה הפרטית מורכבת מהעסקאות של הציבור בכל אמצעי התשלום - מזומן, כרטיסי אשראי, צ'קים והרשאות לחיוב החשבון.

חלקן של משיכות המזומן על ידי הציבור (מהבנקים ומהמכשירים האוטומטיים) בשנת 2007 עמד על 43% מסך הצריכה

הפרטית והסתכם בכ-158 מיליארדי ש"ח. (מתוכם 55 מיליארדים נמשכו באמצעות המכשירים האוטומטיים). בשנת 2005 נרשמה עלייה גדולה (12%) של יחס זה, המוסברת בעלייה (של 29%) בשווי המשיכה הממוצעת מדלפקי קופות הבנקים¹, ובשנתיים האחרונות נשמר היחס בערכו הגבוה. נתונים אלו מלמדים כי המזומן עדיין ממלא תפקיד נכבד כאמצעי תשלום במסחר הקמעוני.

2. כרטיסי אשראי

היקף סך העסקאות המבוצעות באמצעות כרטיסי אשראי הולך ועולה. בשנת 2007 הוא

גדל ב-11%² ביחס ל-2006 (בדומה לגידול השנתי הממוצע בשלוש השנים הקודמות), ובשנה הנסקרת הסתכמו עסקאות אלו ב-139 מיליארדי ש"ח. היחס בין היקף העסקאות המבוצעות באמצעות כרטיסי אשראי לצריכה הפרטית עמד בשנת 2007 על 38%, גידול של נקודת אחוז לעומת אשתקד. השווי הממוצע של עסקה בכרטיס אשראי עמד השנה על 238 ש"ח, ומרבית העסקאות (70%) היו בסכומים נמוכים מ-200 ש"ח - ממצא שעשוי להעיד כי אמצעי תשלום זה משמש תחליף למזומן ברכישת מוצרים ושירותים במגזר הקמעוני.

לוח 2: השוואה בין המזומן להיקף העסקאות בכרטיסי אשראי, 2007

הסכום השנתי (מיליארדי ש"ח)	גידול הסכום השנתי (אחוזים)	יחס לצריכה הפרטית (אחוזים)	הסכום השנתי (לתושב (ש"ח)	
משיכת מזומנים ממכשירים אוטומטיים	55	8	15	7,536
משיכת מזומנים מדלפקי קופות הבנקים	103	12	28	14,269
ביצוע עסקאות בכרטיסי אשראי	139	11	38	19,249

3. המחאות (צ'קים)³

גם השנה נמשכה עליית השווי הממוצע של עסקה בהמחאה, שעמד על 5,926 ש"ח, עלייה המוסברת בעליית השווי של סך העסקאות שבוצעו בהמחאות.

¹ על משיכת מזומנים מדלפקי קופות הבנקים נגבתה מהלקוח עמלה בסך 3.7 ש"ח עד 4 ש"ח ברוב סניפי הבנקים המסחריים שבהם התנהל חשבוננו, ובסך 5 ש"ח עד 5.65 ש"ח ברוב סניפי הבנקים שבהם אין ללקוח חשבון.

² על ידי תושבי ישראל בישראל בלבד.

³ כולל את כל תנועות הסליקה לחשבונות העו"ש של הציבור.

השווי הגבוה של עסקה בהמחאה ומגמת גידול מעידים כי אמצעי תשלום זה מקובל במגזר העסקי הרבה יותר מאשר במגזר משקי הבית. עדות אפשרית לירידת השימוש בהמחאות ברכישת מוצרים ושירותים היא ירידה של יחס ההוצאה בהמחאות להוצאה על צריכה פרטית⁴ בהשוואה לתחילת העשור. (עם זאת ההמחאות הן עדיין אמצעי התשלום העיקרי.)

את הפחתת השימוש בהמחאות ניתן לייחס לשתי מגמות מקבילות: ראשית, זמינותן של עמדות החיוב לביצוע עסקאות בכרטיסי אשראי (points of sale) גדלה עם השנים, וב-2007 הגיע מספרן ל-93,856, גידול של 7% בממוצע לשנה בחמש השנים האחרונות; שנית, פחתה הנכונות של המוכרים לקבל המחאות, משום שהסיכון של התשלום בהמחאה גבוה מסיכון התשלום בכרטיס אשראי, שבו נושאות בעיקר חברות כרטיסי האשראי ולא בתי העסק.

4. חיובים על פי הרשאה

התשלום באמצעות חיובים על פי הרשאה המשיך לגדול גם בשנת 2007: גדלו הן מספר החיובים והן סכומם. השווי הגבוה של ממוצע החיוב על פי הרשאה (כ-3,200 ש"ח בשנת 2007) וכן גם גידולו עשויים להעיד על מעבר משימוש בהמחאות לשימוש בחיובים על פי הרשאה.

⁴ מחושב לפי נתוני ההוצאה באמצעי התשלום החלופיים, המבטאים לא רק צריכה פרטית אלא גם הוצאה של עסקים.

2. מחזור השטרות

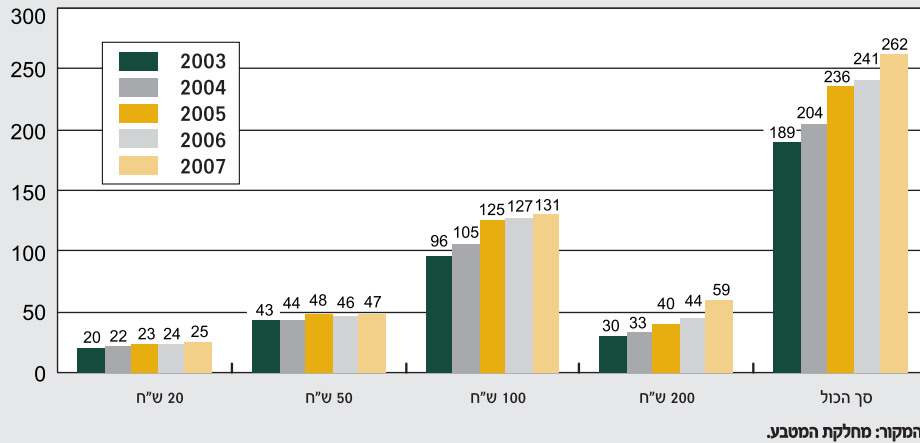
(א) ערך השטרות במחזור ומספרם

ערך מחזור השטרות הסתכם השנה ב-27.7 מיליארדי ש"ח, לעומת 24.3 מיליארדים בשנה הקודמת, גידול של 14%. מספר השטרות במחזור עלה מ-241 מיליוני שטרות בשנה הקודמת ל-262 מיליונים השנה, גידול של 8.7%. הפער בשיעור הגידול בין ערך מחזור השטרות למספר השטרות במחזור מוסבר בעיקרו בגידול משמעותי (כ-32.2%) של מספר השטרות בני 200 ש"ח במחזור, על חשבון השטרות של 50 ש"ח ו-100 ש"ח (גידול של 2.2% ו-3.2% בהתאמה, בלבד).

לוח 3: ערך מחזור השטרות לפי ערכים, 2003 עד 2006 (סופי שנים, מיליוני ש"ח)

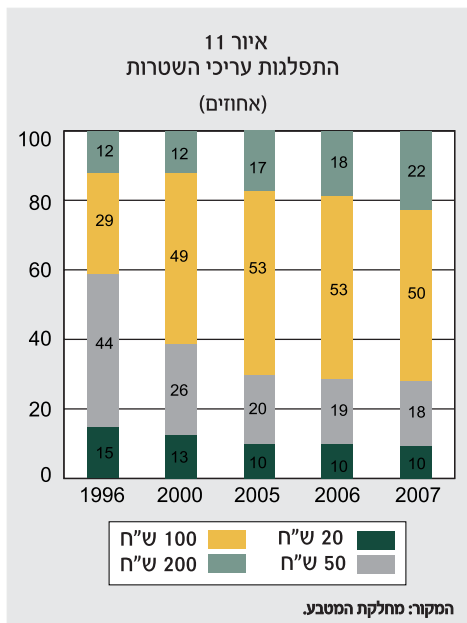
2007	2006	2005	2004	2003	
505	471	457	436	404	20 ש"ח
2,370	2,320	2,389	2,181	2,144	50 ש"ח
13,098	12,704	12,460	10,481	9,624	100 ש"ח
11,748	8,833	8,033	6,689	6,037	200 ש"ח
27,721	24,328	23,339	19,787	18,209	סך הכול

איור 10
מספר השטרות במחזור, 2003 עד 2007
(מיליוני שטרות)

(ב) הרכב מחזור השטרות לפי ערכים

הרכב מחזור השטרות מושפע בין היתר מתמהיל השטרות המוצע לציבור במכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים, תמהיל שנקבע על ידי הבנקים. בשנת 2007 עמד שווי סך המשיכות מהמכשירים על 35% מסך שווי המשיכות של הציבור מהבנקים. (היתר נמשכו באמצעות הדלפקים בסניפים).

במחצית השנייה של שנת 2006 הוכנס העריך 200 ש"ח, לראשונה, לחלק מהמכשירים האוטומטיים של הבנקים. המשמעות של הכנסת ערכי שטרות גבוהים מבחינת מפעילי המכונות היא הקטנת עלויות השינוע והטיפול, ולכך הייתה השפעה מיידית על צריכת השטרות. חלק השטרות של 200 ש"ח במחזור גדל מתחילת שנת 2006 עד סוף שנת 2007 ב-5.3% ועלה לראשונה על חלק השטרות של 50 ש"ח (22% לעומת 18% בלבד). חלקם של השטרות של 50 ש"ח ו-100 ש"ח במחזור פחת ב-2.23% וב-2.98%, בהתאמה.

ניתן לראות שינוי מגמה בהרכב הערכים במחזור השטרות: משקל הערכים של 20, 50 ו-100 ש"ח הולכים ויורדים, ומשקל העריך 200 ש"ח, המוכנס בקצב גובר למכשירים האוטומטיים, הולך ועולה.

(ג) צריכת השטרות

בצריכת השטרות שני רכיבים: הבלאי - שטרות שאינם ראויים לשימוש חוזר ונגרסים בתהליך הספירה והמיון בבנק ישראל; גידול המחזור - ההפרש בין המשיכות להפקדות, שהוא הביקוש.

צריכת השטרות בשנת 2007 הסתכמה ב-102.2 מיליוני שטרות.

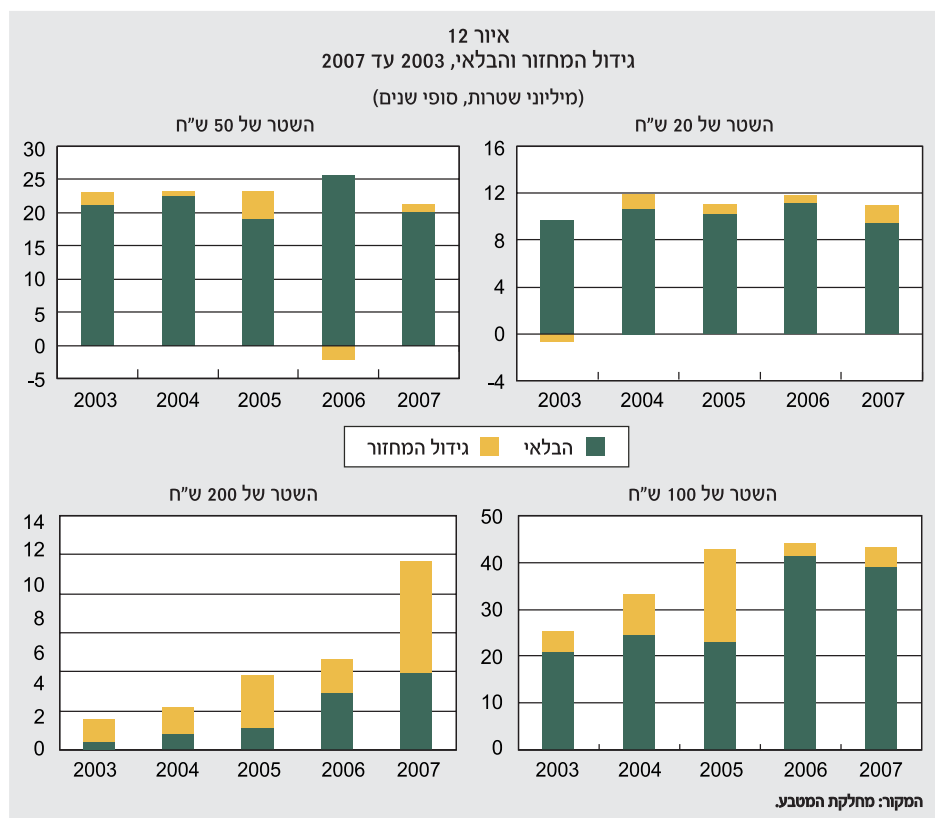
הבלאי: הבלאי הוא הרכיב העיקרי בצריכת השטרות, והוא הסתכם בשנת 2007 ב-76% מהצריכה, נמוך מאשר אשתקד (94%). הירידה של חלק הבלאי בסך הצריכה נובעת מירידה של 8% במספר השטרות הנגרסים בשנת 2007 ביחס לאשתקד לעומת עלייה של 8% בסך צריכת השטרות. רק בעריך 200 ש"ח גדלה השנה כמות השטרות הנגרסים (גידול של 34%) - בין היתר הודות לגידול השימוש בו בעקבות הכנסתו למכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים. (חלקו של הבלאי בעריך 200 ש"ח הוא עדיין הנמוך ביותר מבין ערכי השטרות). חלקו של העריך 100 ש"ח בבלאי נשאר גם השנה הגבוה ביותר (48%), וכן גם חלקו בצריכה (42%).

איכות השטרות של 20 ש"ח במחזור היא הנמוכה ביותר - תוצאה של ריבוי גלגוליו בשווקים, של היעדרו מהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים ושל יחס מזלזל מצד הציבור כלפיו. לשם שיפור עמידותם של השטרות הנפיקה מחלקת המטבע באפריל 2008 שטרות של 20 ש"ח מפולימר, שאיכותם משופרת. יעילותו של שטר הפולימר ומידת שביעות הרצון ממנו בציבור תיבחן בשנים הקרובות.

גידול המחזור: מחזור השטרות גדל בשנה הנסקרת ב-21.1 מיליוני שטרות, פי 3.5 מהגידול אשתקד, שעמד על 6.1 מיליוני שטרות. עיקר הגידול של מספר השטרות במחזור השנה (14.3 מיליוני שטרות) היה, כאמור, בעריך 200 ש"ח.

לוח 4: צריכת השטרות, הבלאי וגידול המחזור, 2003 עד 2007 (מיליוני שטרות)

העריך	2003	2004	2005	2006	2007
20 ש"ח	12.2	13.3	12.8	14.0	11.9
הבלאי					
גידול המחזור	-0.8	1.6	1.1	0.7	1.8
סך כל הצריכה	11.4	14.9	13.9	14.7	13.7
50 ש"ח	21.2	22.5	19	25.6	20.2
הבלאי					
גידול המחזור	1.8	0.8	4.2	-1.4	1.0
סך כל הצריכה	23.0	23.3	23.2	24.2	21.2
100 ש"ח	21	24.6	23	41.5	39.1
הבלאי					
גידול המחזור	4.5	8.6	19.9	2.5	4.0
סך כל הצריכה	25.5	33.2	42.9	44.0	43.1
200 ש"ח	1.1	2.2	2.8	7.4	9.9
הבלאי					
גידול המחזור	2.8	3.3	6.8	4.3	14.3
סך כל הצריכה	3.9	5.5	9.6	11.7	24.2
סה"כ	55.5	62.6	57.6	88.5	81.1
הבלאי					
גידול המחזור	8.3	14.3	32.0	6.1	21.1
סך כל הצריכה	63.8	76.9	89.6	94.6	102.2

(ד) ההפקדות והמשיכות של שטרות מבנק ישראל

הפקדות השטרות בבנק ישראל הסתכמו השנה ב-172 מיליוני שטרות, לעומת משיכות בסך 193 מיליונים. השנה גדל היקף ההפקדות של השטרות מהערכים 100 ש"ח ו-200 ש"ח, וגדל היקף המשיכות בערך 200 ש"ח בלבד.

את גידול השימוש בשטר של 200 ש"ח ניתן לייחס, כאמור, להכנסתו למכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים ולגידול שווי המשיכה הממוצעת מדלפקי קופות הבנקים ומהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים.

היקף ההפקדות והמשיכות של השטרות מהערכים 20 ש"ח ו-50 ש"ח הגיע לרמה הנמוכה ביותר מאז שנת 1990. גם היקף ההפקדות והמשיכות של שטרות 100 ש"ח היה השנה נמוך מהממוצע בשנות האלפיים. תופעה זו - הצטמצמות היקף ההפקדות והמשיכות של הבנקים מול בנק ישראל בשנים אחרונות מחד גיסא, וגידול המחזור מאידך - משמעותה ששטרות מערכים נמוכים שוהים במחזור יותר זמן מאשר בעבר, דבר הגורם גם לשיעור בלאי גבוה יותר של השטרות המופקדים בבנק ישראל. אחד ההסברים לכך נעוץ, כאמור, בייעול שיטת העבודה של הבנקים בשנים האחרונות: במטרה להקטין את העלויות של שינוע המזומנים לבנק ישראל (בעקבות העתקת משכנו של סניף מחלקת המטבע מת"א לירושלים בשנת 2005) רכשו כמה מהבנקים מכונות לספירה ומיון, וכך האריכו את משך שהותם של השטרות במחזור טרם הפקדתם בבנק ישראל.

לוח 5: ההפקדות והמשיכות של השטרות בבנק ישראל לפי עריכים, 2003 עד 2007 (מיליוני שטרות)

המשיכות					ההפקדות					
2007	2006	2005	2004	2003	2007	2006	2005	2004	2003	
18	19	20	20	19	16	17	19	19	20	20 ש"ח
45	52	53	59	69	44	110	49	58	67	50 ש"ח
92	112	100	93	102	89	53	80	84	98	100 ש"ח
38	21	19	17	19	23	18	12	14	16	200 ש"ח
193	204	192	189	209	172	198	160	175	201	סך הכול

לוח 6: מספר הפעמים הממוצע בשנה ששטר חוזר לבנק ישראל, 2003 עד 2007

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2003	1.1	1.6	1.0	0.5
2004	1.0	1.4	0.8	0.4
2005	0.9	1.1	0.7	0.3
2006	0.9	1.2	0.9	0.4
2007	0.7	1.0	0.7	0.4

לוח 7: מספר החדשים ששטר שוהה במחזור טרם הפקדתו בבנק ישראל, 2003 עד 2007

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2003	10.8	7.4	11.8	22.0
2004	12.1	8.7	14.7	28.7
2005	13.1	10.6	17.3	35.5
2006	13.7	10.4	14.0	29.2
2007	16.2	12.6	17.3	27.1

(ה) שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים (סדרה א')

מחזור השטרות מכיל גם שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים, שהילכו במחזור החל משנת 1985 והוחלפו במהלך שנת 1999. שטרות אלו אינם עוד הילך חוקי במחזור, אך עד סוף שנת 2010 ניתן להחליפם בבנק ישראל בשטרות מהסדרה החדשה.

היחס בין שווי של עריך לבין מספר השטרות מאותו עריך במחזור הוא יחס הפוך: ככל שערכו של שטר גבוה יותר, מספר השטרות מאותו עריך במחזור קטן יותר. מכאן שככל שהשווי הכספי של השטר מהסדרה הישנה גדול יותר, הציבור מקפיד יותר להחליף אותו בבנק ישראל. סך השווי הכספי של שטרות מהסדרה הישנה הנמצאים עדיין בידי הציבור עמד בשנת 2007 על 196 מיליוני ש"ח, ומשקלם בסך המחזור היה 0.68%.

תחזית השווי הכספי של שטרות אלו לשנת 2010 היא 177 מיליוני ש"ח. בעידן של אינפלציה נמוכה מוצע לציבור לבדוק אם ברשותו שטרות כאלה, שכן לאחר שנת 2010 לא תתאפשר עוד החלפתם, והם יאבדו את ערכם.

לוח 8: מספר השטרות במחזור מהסדרה הישנה של השקלים החדשים, 2001 עד 2007 (מיליונים)

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2001	1.9	1.9	0.9	0.5
2002	1.9	1.7	0.7	0.3
2003	1.9	1.6	0.7	0.3
2004	1.8	1.5	0.6	0.2
2005	1.8	1.5	0.6	0.2
2006	1.8	1.4	0.6	0.2
2007	1.8	1.4	0.5	0.2
תחזית לשנת 2010	1.8	1.3	0.5	0.1

לוח 9: השווי הכספי של השטרות מהסדרה הישנה, 2001 עד 2007 (מיליוני ש"ח)

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2001	39	97	86	103
2002	38	85	73	69
2003	37	79	65	53
2004	37	75	61	45
2005	37	73	58	40
2006	36	71	55	37
2007	36	70	54	35
תחזית לשנת 2010	36	65	49	27

עד 31.12.2010 ניתן להחזיר לבנק ישראל שטרות מהסדרה הקודמת של השקלים החדשים, שהילכה במחזור בשנים 1985 עד 1999, ולקבל תמורתם שטרות מהסדרה החדשה. לא ניתן להחליף שטרות שהילכו במחזור לפני שנת 1985 (שקלים ולירות).

3. מחזור המעות

א) ערך המעות שבמחזור ומספרן

בשנת 2007 פסקה מגמת הגידול המואץ של מחזור המעות, שהיינו עדים לה בשנים האחרונות. שיעור הגידול של ערך מחזור המעות ב-2007 לעומת 2006 עמד על 7.4% בלבד, ושיעור הגידול של מספר המעות במחזור עמד על 6.1%, שיעורים נמוכים מאשר בשנים 2004 עד 2006 (ממוצע של 6.8% ו-8.1% בהתאמה). ערכו של מחזור המעות הסתכם בסוף השנה ב-1,212 מיליוני ש"ח, ומספר המעות במחזור - ב-1,616 מיליונים.

יותר ממחצית (51%) ממספר המעות שבמחזור הן מעות של 10 אג'. אלה משמשות בין היתר לתשלום בתחבורה הציבורית העירונית. העריך 1 ש"ח, שמרבים להשתמש בו במדחנים ובמכונות הממכר, היווה ב-2007 23% מכלל המחזור, ושני עריכים אלו יחד היוו 74% מכלל המחזור. עריכי המעות הגבוהים, 5 ש"ח ו-10 ש"ח, נמצאים פחות בשימוש, וחלקם במחזור קטן - כ-3% כל אחד.

הממוצע המשוקלל של שווי המעה במחזור הוא 0.75 ש"ח, וזאת מפני משקלו הרב של העריך 10 אג' במחזור. הממוצע המשוקלל גדל מעט בשנים האחרונות, בעקבות עלייה מסוימת בחלקם של עריכי המעות הגבוהים. (הממוצע המשוקלל בשנת 2002 היה 0.71 אגורות בלבד).

לוח 10: ערך המעות שבמחזור לפי עריכים, 2003 עד 2007 (מיליוני ש"ח)

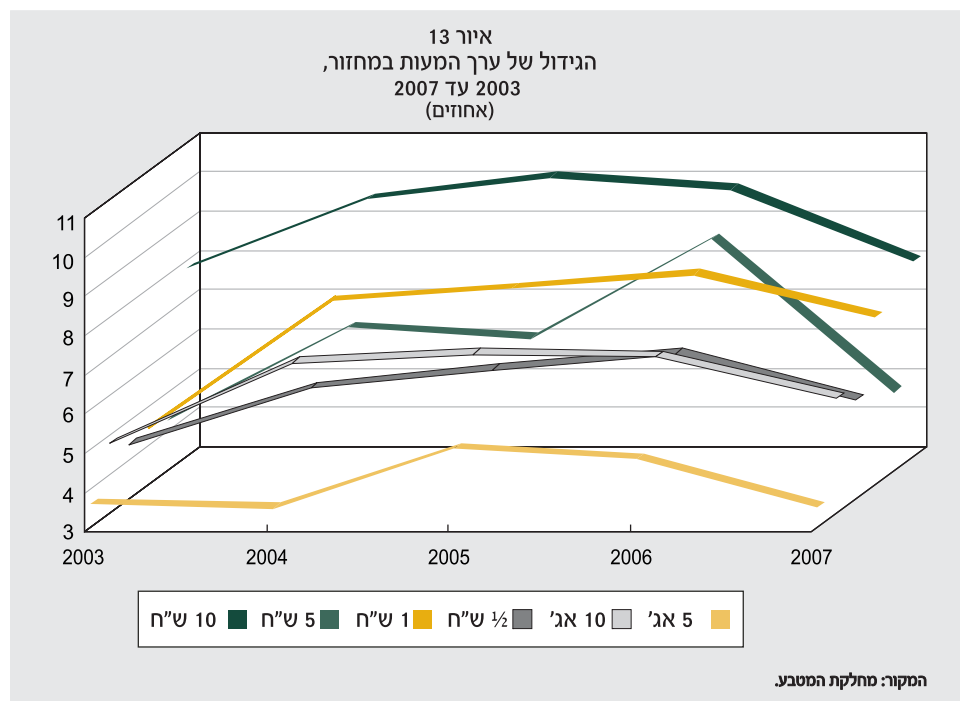
	2007	2006	2005	2004	2003	
5 אג'	11	10	10	9	9	
10 אג'	82	78	72	68	63	
1/2 ש"ח	56	53	50	47	44	
1 ש"ח	368	344	318	295	274	
2 ש"ח	7	-	-	-	-	
5 ש"ח	258	245	225	212	199	
10 ש"ח	429	398	362	329	300	
סך הכול	1,212	1,128	1,038	960	890	

לוח 11: מספר המעות שבמחזור לפי עריכים, 2003 עד 2007 (מיליוני מעות)

	2007	2006	2005	2004	2003	
5 אג'	216	209	199	190	183	
10 אג'	821	775	724	677	633	
1/2 ש"ח	112	107	100	94	89	
1 ש"ח	368	344	318	295	274	
2 ש"ח	4	-	-	-	-	
5 ש"ח	52	49	45	42	40	
10 ש"ח	43	40	36	33	30	
סך הכול	1,616	1,523	1,423	1,330	1,249	

ב-1.1.2008, מועד ביטולה של המעה 5 אגורות כהילך חוקי, נותרו במחזור בעריך זה 216 מיליוני מעות, בשווי של כ-11 מיליון ש"ח. חלקן של מעות אלה במספר המעות שבמחזור עמד על 13%, עיקרו אובדנים של מעות, שלא היו צפויות להגיע לשימוש חוזר במחזור. כתוצאה מביטול המעה של 5 אגורות צפוי גידול של מספר המעות של 10 אגורות במחזור.

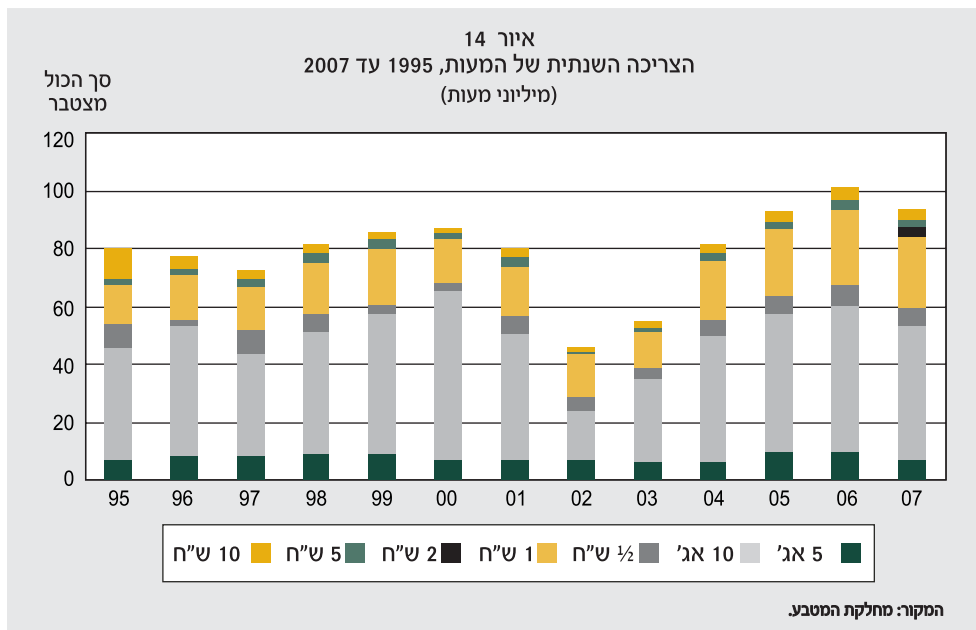
ב-9.12.2007 הונפקו לראשונה מעות של 2 ש"ח. במהלך חודש דצמבר הונפקו למחזור 3.64 מיליוני מעות כאלה. כתוצאה מהנפקת המעה של 2 ש"ח למחזור צפויה ירידה משמעותית במספר המעות של 1 ש"ח במחזור וירידה נוספת, פחות משמעותית, במספר המעות של 5 ש"ח במחזור. השימוש במעות של 2 ש"ח הולך וגובר, ובסוף חודש יולי 2008 הגיע מספרן במחזור לכ-16 מיליון.

(ב) צריכת המעות

צריכת המעות, שהיא גידול מספרן של המעות שבמחזור, הצטמצמה בשנת 2007, לראשונה מאז שנת 2002, בכל עריכי המעות, למעט בעריך 2 ש"ח, שהונפק לראשונה בדצמבר 2007 - ירידה של 7%.

חלק לא מבוטל מצריכת המעות הוא מעות שהולכות לאיבוד, ומכאן שהצריכה בפועל קטנה מזו הרשומה. האובדנים הם תופעה טבעית הקיימת בכל המדינות; הם נובעים משימוש שוטף במעות כאמצעי תשלום בעל ערך נמוך, והיקפם עומד ביחס הפוך לשווי המעה.

(ג) ההפקדות והמשיכות של מעות מבנק ישראל

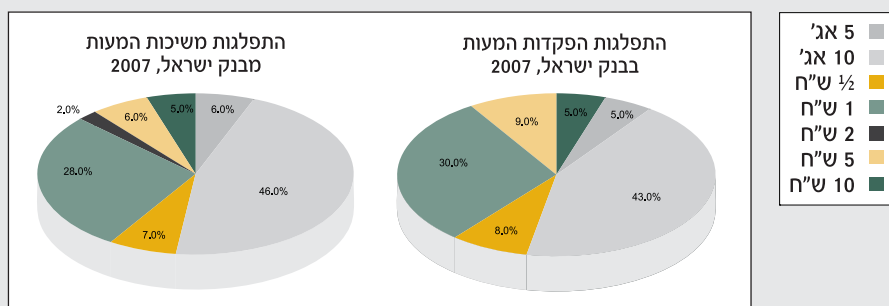
בשנת 2007 הופקדו בבנק ישראל 119 מיליוני מעות, ונמשכו ממנו 212 מיליונים. ההפרש בין המשיכות להפקדות הוא גידול המחזור. העריכים הדומיננטיים בהפקדות ובמשיכות הם 1 ש"ח ו-10 אג'.

68% מסך המעות שהופקדו מקורן בהפקדות הבנקים. היתר מקורן בהפקדות של גופים אזרחיים גדולים שמבצעים פעולות צריפה מול בנק ישראל. רק 9% מסך המעות שנמשכו מקורן בפרטיות של אזרחים.

לוח 12: ההפקדות והמשיכות של מעות בבנק ישראל לפי ערכים, 2003 עד 2007 (מיליוני מעות)

הערין	ההפקדות					המשיכות				
	2007	2006	2005	2004	2003	2007	2006	2005	2004	2003
5 אג'	5	4	4	5	11	13	14	13	11	13
10 אג'	53	47	46	51	82	97	101	93	91	82
חצי ש"ח	12	10	10	10	15	16	16	16	15	15
1 ש"ח	45	42	37	35	57	60	60	61	63	57
2 ש"ח	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
5 ש"ח	12	11	10	10	14	13	13	13	13	13
10 ש"ח	10	9	7	6	12	10	11	11	12	12
סך הכול	136	124	114	119	192	212	215	207	205	192

איור 15
(אחוזים)

המקור: מחלקת המטבע.

ד. הנפקת שטרות ומעות למחזור

1. שטרות למחזור

החל בשנת 2007 נושאים השטרות את חתימותיהם של הנגיד פרופ' סטנלי פישר ויו"ר המועצה המייעצת אהרון פוגל. לא חלו שינויים בשאר המאפיינים של השטרות.

2. מטבעות למחזור

ב-9 בדצמבר 2007 הונפק למחזור מטבע חדש של 2 ש"ח. לא חלו שינויים בערכים ובמאפיינים האחרים של המטבעות.

תיבה 4: שטרות מפולימר של 20 ש"ח

בשנת 2007 נמשכו ההכנות לקראת הנפקת שטר של 20 ש"ח מפולימר (פוליפרופילן דו-צירי (BOP), חומר השייך למשפחת הפולימרים הפלסטיים).

איכותם של השטרות בעריך 20 ש"ח מנייר, המהלכים כיום במחזור, ירודה מאוד, כתוצאה מריבוי גלגוליו של שטר זה בשווקים. ייצור השטרות מפולימר ישפר את עמידותם ויארך את חייהם. לנוכח יתרונותיו של הפולימר, השימוש בו בעולם הולך ורב, וכיום 26 מדינות - ביניהן אוסטרליה, הונג-קונג, ניו-זילנד וסינגפור - מנפיקות שטרות מפולימר. ישראל היא המדינה ה-27 המאמצת שטרות מפולימר.

עלות הייצור של שטר מפולימר אמנם גבוהה מזו של שטר מנייר, אך כיוון שחי השטר מפולימר צפויים להיות ארוכים הרבה יותר, צפוי חיסכון ניכר בהוצאות הייצור של עריך זה.

השטרות מפולימר, שהונפקו לראשונה למחזור ב-13.4.2008, יהלכו במחזור במקביל לשטרות מנייר.

לרגל חגיגות השישים למדינת ישראל, הופצה לציבור - נוסף על השטרות הרגילים - כמות מוגבלת של כ-1,800,000 שטרות מפולימר הנושאים את הכיתוב "שישים שנה למדינת ישראל". הפצת שטרות אלו לציבור החלה גם היא ב-13.4.2008, וזאת רק באמצעות מכשירים אוטומטיים למשיכת מזומנים המספקים שטרות של 20 ש"ח. שוויו של שטר 20 ש"ח מיוחד זהה לשוויו של שטר רגיל.

עיצובם של השטרות מפולימר זהה לעיצוב השטרות מנייר, פרט לשינויים קלים, מתחייבים, בסימני הביטחון; הבולט שבהם הוא חלון שקוף, המאפיין שטרות מפולימר ומשמש סימן ביטחון קל לזיהוי בידי הציבור. על גבי החלון השקוף בשטרות החדשים צרוב המספר "20".

סימן ביטחון נוסף בשטר הפולימר הוא השתקפות, ובה דיוקן קטן. ההשתקפות אינה סימן מים; היא מיוצרת בטכניקה אחרת. היא עמידה יותר מסימן המים בפני שחיקה, ועל כן תשמש את הציבור לכל אורך חיי השטר.

תיבה 5: שינויים בסולם המטבע

1. הוספת מעה חדשה - 2 ש"ח

ביום ראשון, כ"ט בכסלו התשס"ח, 9/12/07, הוסיף בנק ישראל למחזור מטבע חדש של 2 שקלים חדשים. הנפקת המטבע החדש צפויה להביא לחיסכון בהוצאות ההנפקה ולייעול ביצוע תשלומים בעסקאות על ידי הקטנת מספר המטבעות המעורבים בעסקה. בסקר דעת קהל שנערך טרם הנפקת המטבע בקרב מדגם מייצג של הציבור ושל עוסקים במזומן (קופאים בבנקים, זבנים, נהגי מוניות ועוד) צידדו רוב המשיבים בהנפקת המטבע החדש.

בקביעת תכונות המטבע הושם דגש בקלות הזיהוי, נוחות לנשיאה ולשימוש, חיסכון בהוצאות ההנפקה והשתלבות בסולם העריכים הקיים במטבעות - בין 1 שקלים חדשים ל-5 שקלים חדשים.

המטבע עוצב על ידי האמן רובן נוטלס.

בצד הנושא של המטבע נסמך עיצובו - כמו ברוב המטבעות שבמחזור - על דגם ממטבע יהודי עתיק. המטבע הוא של יהוחנן הורקנוס א' (שנת 127 לפנה"ס עד שנת 104 לפנה"ס), והדגם הוא צמד קרני שפע וביניהן רימון, הסמל הבולט ביותר על מטבעות החשמונאים. קרני השפע מעוטרת בסרטים, ובתוכן פירות ושיבולים. הרימון שבין הקרניים מסמל אף הוא שפע ופוריות. המחצית העליונה של היקף המטבע מעוטרת ב"פנינים", ובמרכז העיטור - סמל המדינה.

בצד הערך של המטבע מופיעות המילים "2 שקלים חדשים" בעברית, בערבית ובאנגלית, המילה "ישראל" בעברית, בערבית ובאנגלית, עיטור ה"פנינים" ושנת ההנפקה העברית - התשס"ח. המטבע עשוי מפלדה ומצופה בניקל.

צבע המטבע דמוי כסף, תואם את צבע המטבעות 1 שקל חדש ו-5 שקלים חדשים, קוטרו 21.6 מ"מ, משקלו 5.7 גרם ועוביו 2.3 מ"מ. כדי להקל על כבדי ראייה לזהות את המטבע, נחרצו על שוליו חריצים בארבעה מקומות (לפי דימוי של שעון - מעל השעות 12, 3, 6 ו-9).

2. ביטול העריך 5 אגורות כהילך חוקי

בשנים האחרונות בחנה מחלקת המטבע את המשך כדאיות הנפקתו של המטבע 5 אג' למחזור לעומת ביטולו כהילך חוקי, וזאת במטרה לייעל את ייצור המעות ואת מבנה סולם העריכים.

המטבע של 5 אג' הונפק למחזור מאז 1985, ועלות ייצורו הגיעה לפי שלושה בערך משוויו: כ-16 אג' למטבע אחד; זאת בין היתר עקב התייקרות המתכות, תוצאת מחסור בחומרי גלם בעולם. מסקר שערכה מחלקת המטבע בשנת 2007 עולה שכ-80% מהציבור תומכים בביטול המטבע. בעקבות אלה בוטל, ב-1.1.2008, העריך 5 אג' כהילך חוקי בישראל, וזאת על פי צו בנק ישראל (ביטול שטרי כסף ומעות), התשס"ח-2008, שחתם עליו נגיד הבנק, באישור הממשלה וועדת הכספים של הכנסת, כפי שמחייב חוק בנק ישראל.

הצו חל על עסקאות במזומן בלבד; הוא אינו מבטל את 5 האגורות מבחינה חישובית ורישומית. מחירים של מוצרים ושירותים ימשיכו להיות נקובים בסכומים של 5 אגורות, וכמוהם רישומים בצ'קים, כרטיסי אשראי, חשבוניות בנק וכד'. עיגול הסכומים יעשה רק בעת הסיכום לתשלום במזומן. כללי העיגול הם:

על פי חוק בנק ישראל סכומים המסתיימים ב-1 אג', ב-2 אג', ב-3 אג' וב-4 אג' יעוגלו כלפי מטה, ל-10 האגורות הקרובות, לדוגמה: תשלום סופי במזומן של 17.24 ש"ח יעוגל ל-17.20 ש"ח.

סכומים הנקובים ב-5 אג', 6 אג', 7 אג', 8 אג' ו-9 אג' יעוגלו כלפי מעלה ל-10 האגורות הקרובות, לדוגמה: תשלום סופי במזומן של 17.27 ש"ח יעוגל ל-17.30 ש"ח.

כן נקבע בצו כי הציבור יוכל להחליף מטבעות בעריך 5 אג' עד 31.12.2010 ולקבל תמורתם מטבעות ושטרות בעריכים גבוהים יותר.

ה. זיוף שטרות ומעות

1. פעולות למניעת זיופים ואיתור כסף מזויף

בבכל מדינה, גם בישראל נעשים ניסיונות לזיוף מטבע.

שיעור השטרות המזויפים שנתגלו בבנקים המסחריים ובבנק ישראל נמוך יחסית. שיעורו מסך השטרות שבמחזור ירד מ-0.002% בשנת 2006 ל-0.001% בשנת 2007 - נמוך מאשר בגוש האירו (0.005%). שיעור הזיופים במעות עמד בשנת 2007 על 0.001% מסך המעות שבמחזור, ללא שינוי ביחס לאשקד.

מרבית הזיופים בשנת 2007 נתגלו בשטרות של 50 ש"ח ו-100 ש"ח ובמעות של 5 ש"ח ו-10 ש"ח.

הזיופים מתגלים בבנק ישראל בתהליך הספירה והמיון של השטרות והמטבעות המופקדים בו על ידי הבנקים ועל ידי יחידים. גם הבנקים המסחריים מגלים שטרות מזויפים שהציבור מפקיד אצלם. כל כסף מזויף מועבר על פי חוק לטיפול של משטרת ישראל, שהיא המופקדת על המאבק בזיופים.

עובד מדינה, עובד בנק ישראל או עובד בנק מסחרי המקבל שטר או מטבע שיש לו יסוד סביר להניח כי הוא מזויף חייב - על פי חוק העונשין, התשל"ז-1977 (פרק י"ב, סעיף 484) - למסור אותו מייד למשטרה לשם חקירה. (לכידת העבריינים המזייפים כסף ומפיצי הכסף המזויף היא מתפקידי המשטרה על פי חוק).

בנק ישראל תורם את חלקו למלחמה בזיופים בעיקר על ידי פעולות מנע שנועדו לצמצם את תופעת הזיופים:

- סימני ביטחון: מחלקת המטבע פועלת לשדרוגם של סימני הביטחון בשטרות. סימנים אלו נבחרים בהתחשב בכמה גורמים: רמת הקושי לזייף, נוחות הזיהוי על ידי הציבור הרחב, עלות ההנפקה, אורך חיי הסימן והשפעתו על אורך חיי השטר, והיכולת של מנגנוני המכונות לפריטת שטרות ולממכר לזהות את השטר ללא הפרעות.
- בשטרות משולבים סימני ביטחון משלושה סוגים: סימני ביטחון לציבור, סימני ביטחון לקופאים, הניתנים לזיהוי באמצעות מכשור מתאים, וסימני ביטחון למכונות המיון והספירה, המזהות זיופים בתהליך המיון בבנקים ובבנק ישראל.
- הגברת מודעות הציבור: המחלקה פועלת להגברת מודעות הציבור לזיופים כחלק מהמאבק בהם, שכן לציבור תפקיד חשוב במניעת הפצתו של הכסף המזויף.

2. סימנים לזיהוי שטר מזויף

The image shows a side-by-side comparison of a genuine 100 Israeli Sheqel banknote (left) and a counterfeit one (right). Four numbered callouts point to specific security features:

- 1**: Points to the portrait of David Ben-Gurion on the right side of the note.
- 2**: Points to the 'New Sheqel Bank of Israel' logo and the serial number '8190001772' on the left side of the note.
- 3**: Points to the 'Bank of Israel' logo and the serial number '8190001772' on the left side of the note.
- 4**: Points to the '100' denomination on the bottom left of the note.

Below the images, four numbered boxes provide detailed descriptions of these features:

- 1 שני משולשים**
משני צידי השטר
מתלכדים למגן דוד מדויק,
בהצגת השטר מול האור.
בשטר מזויף נראים
אי דיוקים.
- 2 דיוקן מדויק של**
הדמות **משתקף**
בהצגת השטר מול האור,
ולידו **עיגול**
זעיר והאות
הראשונה של
בעל הדיוקן.
בשטר מזויף
אין השתקפות,
או שהיא משובשת.
- 3 משולש המורכב מ-10**
מרובעים המשנים
את צבעם כשמנענעים
השטר.
בשטר מזויף
המרובעים
אינם משנים צבע.
- 4 בהצגת השטר בזוויות**
שונות מבחינים
בספרות גדולות המציינות
את ערך השטר בדיו שקוף,
שמתגלה ונעלם חליפות.
בשטר מזויף
הספרות
אינן נעלמות.

At the bottom, a horizontal line contains the text: **סימני ביטחון אלו קיימים בכל השטרות**

כדי להגביר את מודעות הציבור לקיומם של שטרות מזויפים ולמנוע את הפצתם, מפיץ בנק ישראל עלונים המתארים את הסימנים העיקריים שבאמצעותם ניתן לזהות שטר מזויף. ניתן לקבל עלונים אלו באמצעות פנייה למחלקת המטבע. מידע על סימני הביטחון ניתן גם באתר האינטרנט של בנק ישראל בכתובת www.bankisrael.gov.il.

על הציבור להיות ער לתופעה, שכן שטר מזויף לא יוחלף, וההפסד - כולו של המחזיק בשטר.

תיבה 6: הנחיות בדבר שימוש בתצלומי שטרות או בתואמי שטרות

1. הגדרות

(א) ההנחיות המפורטות להלן נועדו למנוע הטעיה של הציבור, לשמור על כבוד המטבע ולהגן על זכויות היוצרים של בנק ישראל.

(ב) שטר, לעניין הנחיות אלה, משמעו שטר כסף שהיה או שהוא הילך חוקי בישראל.

(ג) תצלום של שטר לעניין הנחיות אלה משמעו רפרודוקציה של שטר או חיקוי שלו בצילום, בהדפסה או בכל אמצעי אחר.

(ד) תואם שטר כסף, לעניין הנחיות אלה, משמעו פריט הדומה לשטר כסף בעיצובו - למשל בהצגת דמות באופן דומה למקובל בשטר כסף או בציון "השווי הכספי" (לדוגמה: "10 שקלים חדשים").

(ה) נוסף על האמור לעיל ולהלן, אין לעשות כל מעשה שעלול לגרום לביזוי שטר, על ידי שימוש בתצלום של השטר או בכל דרך אחרת.

2. הנחיות ואיסורים

(א) הפצת תצלום של שטר בתור קופון, תלוש הנחה וכיוצא באלה - אסורה.

(ב) מותר להפיץ קופון, תלוש הנחה וכיוצא באלה שהוא תואם שטר כסף, בתנאי שמידות הקופון או התלוש (האורך והרוחב) גדולות או קטנות ממידות שטר כסף ב-30 אחוזים לפחות.

(ג) מותר להשתמש בתצלום שטר כחלק מעיצוב או כחלק מפרסומת, ובלבד שמקיימים את כל התנאים הבאים:

1) המידות של תצלום השטר (האורך והרוחב) יהיו גדולות או קטנות ב-30 אחוזים לפחות ממידות שטר כסף אמיתי.

2) אין לצלם או להדפיס שטר בתצלום אחד דו-צדדי.

3) אין לשנות אלמנטים בעיצוב שטר, ואין להוסיף לצילום אלמנטים, למעט טקסט למטרות פרסומת, קריקטורה או כיו"ב.

4) צילום שטר יכול להיות בשחור-לבן או בצבעים, אולם בצילום צבעוני על הצבעים להיות זהים לצבעי השטר המקורי.

(ד) מותר להציג תצלום של שטר בקטלוג, ספר, עבודת מחקר וכד', בתנאי שיצוין בהם כי זכויות היוצרים שמורות לבנק ישראל, ותוך קיום כל התנאים המפורטים בסעיף 2 (ג) (בשינוי אחד - בסעיף ג' (3) יש להשמיט את הסייג "למעט טקסט למטרות פרסומת, קריקטורה או כיו"ב".

תיבה 7: תקנות לגבי מטבע פגום

ניתן להחליף מטבע פגום, ללא עמלה, בקופות בנק ישראל בירושלים ברח' קפלן 2 בימים א'-ה' בשעות 08:30-13:30, או לשלוח אותו בדואר רשום לבנק ישראל, מחלקת המטבע, מדור הקופות, ת"ד 780, ירושלים 91007.

לבירורים בדבר החלפת מטבע פגום ניתן לפנות למדור הקופות במחלקת המטבע בטלפון 02-6552846/7.

תקנות בנק ישראל (החלפה או הוצאה מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד), תשט"ו-1955

בתוקף סמכותה לפי סעיף 34 לחוק בנק ישראל, תשי"ד-1954, ולפי הצעת הנגיד, מתקינה הממשלה תקנות אלה:

1. מטבע שנפגם והוא שלם בגודלו, וערכו הנקוב ניתן לזיהוי — יחליפנו הבנק.
2. מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק למעלה מחציו, בין בחתיכה אחת ובין במספר חתיכות, יחליפנו הבנק במטבע אחר שערכו הנקוב הוא כשל המטבע שנפגם כאמור, ובלבד שהוכח, להנחת דעתו של הבנק, שהחתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע.
3. (א) מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק חציו, בחתיכה אחת או במספר חתיכות, יחליפנו הבנק, כתום שנה מיום שהומצא לו כאמור, במטבע אחר שערכו הנקוב הוא כשל המטבע שנפגם, אם הוכח, להנחת דעתו של הבנק, כי החתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע, ואם חציו השני של המטבע לא הומצא לבנק תוך השנה האמורה.
- (ב) לא יחליף הבנק חצי מטבע שהובא לפניו לאחר שהומצא לו חציו האחר.
4. מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק פחות מחציו, יהיה הבנק רשאי לתפוס את המטבע כאמור ולהוציאו מן המחזור.
5. מטבע שנשמד בתאונה, רשאי הבנק להחליפו במטבע אחר אם הוכח, להנחת דעתו, שהמטבע נשמד בתאונה ואם שרידי המטבע שהוגשו מראים, להנחת דעתו, שיתרת המטבע נשמדה כליל.
6. המבקש להחליף מטבע לפי תקנות אלה יגיש לבנק בקשה לפי הטופס שבתוספת ויצרף את המטבע הפגום.

7. תחילתן של תקנות אלה היא מיום י"א בניסן תשט"ו (3 באפריל 1955).
8. לתקנות אלה ייקרא "תקנות בנק ישראל (החלפה או הוצאה מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד), תשט"ו-1955".

תיבה 8: השחתת מטבע

מי שביוזעין מטשטש, קורע, חותך או מקלקל בדרך אחרת שטר מטבע שהוא הילך חוקי בישראל, דינו מאסר שלושה חודשים (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 466). המטשטש צורת מטבע על ידי הטבעת שם או מילה, או מתוך מטבע במזיד, דינו מאסר שנה אחת (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 480).

1. הנפקת מטבעות זיכרון ומטבעות ושטרות מיוחדים

במהלך שנת 2007 הונפקו ארבעה מטבעות זיכרון וסט אחד של מטבעות מיוחדים.

1. מטבעות זיכרון

(א) מטבע יום העצמאות, התשס"ז 2007 - "אמנויות הבמה"

מטבע הזיכרון ליום העצמאות ה-59 של מדינת ישראל מוקדש לנושא אמנויות הבמה. המטבע מבטא את הישגיה של מדינת ישראל בתחום האמנויות, במישורים רבים - מחול, מוזיקה, תיאטרון ועוד.

בצד הנושא של המטבע נראות שלוש דמויות, שתיים מחוללות ושלישית מנגנת בכלי נשיפה.

כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: אמנויות הבמה בישראל

באנגלית: PERFORMING ARTS IN ISRAEL

בערבית: الفنون المسرحية في إسرائيل

בצדי הערך מופיעים הכיתובים:

בעברית: יום העצמאות-התשס"ז

באנגלית: INDEPENDENCE DAY-2007

כן מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.¹

המטבע עוצב בידי אשר קלדרון, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש מארס 2007 בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע יום העצמאות, התשס"ז 2007 - "אמנויות הבמה בישראל"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
נחושת 0.043	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
כסף 0.040			
גרם 16.96	גרם 28.80	גרם 14.40	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים

המעצב: אשר קלדרון

דגמי גבס ומבלטים: תדור דגן

ההטבעה: מיטבעת החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ - ירושלים

¹ סימן הטביעה מציין את רמת הגימור של המטבע; צורת מגן דוד זעיר מוטבעת על המטבעות שרמת הגימור שלהם רגילה, ואות מ זעירה - על המטבעות בעלי רמת גימור מיוחדת.

(ב) מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ז 2007 - "וגר זאב עם כבש"

המטבע "וגר זאב עם כבש" מוקדש לחזון אחרית הימים של הנביא ישעיהו.

בצד הנושא של המטבע נראה זאב, וכבש בחיקו, בצילו של עץ המניב, מצד אחד ענבים ומהצד האחר תאנים. בין ענפי העץ נראית יונה, ובפיה ענף של עץ זית.

בצדי הערך מופיעים הכיתובים:

בעברית: וגר זאב עם כבש ישעיהו י"א, ו'

באנגלית: AND THE WOLF SHALL DWELL WITH THE LAMB ISA. 11, 6

בערבית: وسكن الذئب مع الحمل أشعيا ١١, ٦

הכיתובים בעברית ובאנגלית שלובים זה בזה ומעליהם אותה היונה שבצד הנושא.

כן מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה "ישראל" בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי אהרון שבו, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש נובמבר 2007, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ז 2007 - "זגר זאב עם כבש"

הערך הנקוב	כסף רגיל	כסף קשוט	זהב קשוט
הנתך	1 ש"ח כסף 0.925 נחושת 0.075	2 ש"ח כסף 0.925 נחושת 0.075	10 ש"ח זהב 0.917 נחושת 0.043 כסף 0.040
המשקל	14.40 גרם	28.80 גרם	16.96 גרם
הקוטר	30 מ"מ	38.70 מ"מ	30 מ"מ
השוליים	חלקים	מחורצים	מחורצים
המעצב: אהרון שבו			
דגמי הגבס: תדהר דגן			
מבלטים והטבעה: המיטבעה בפינלנד			

(ג) מטבע בסדרה "אתרי מורשת עולמית", התשס"ו 2006 - "העיר הלבנה תל-אביב"

מטבע "העיר הלבנה תל-אביב" הוא המטבע הראשון בסדרה "אתרי מורשת עולמית", והוא מוקדש לסגנון הבאוהאוס, הנפוץ בתל-אביב.

בצד הנושא של המטבע נראה בית בסגנון הבאוהאוס, וכן סמל אונסקו הישראלי והסמל הבין-לאומי של אתרי מורשת עולמית.

כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: העיר הלבנה תל אביב

באנגלית: WHITE CITY OF TEL AVIV

בערבית: المدينة البيضاء تل أبيب

על כל אחד מצדי הערך נראה קטע אחר מתכנית המיתאר של הבית המופיע בצד הנושא.

כן מופיעים הכיתובים הבאים:

בעברית: הסגנון הבינלאומי

באנגלית: INTERNATIONAL STYLE

כן מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה "ישראל" בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטבעה.

המטבע עוצב בידי מאיר אשל, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש ינואר 2007, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "אתרי מורשת עולמית", התשס"ו 2006 - "העיר הלבנה תל-אביב"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
0.917 זהב	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
נחושת 0.043	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
כסף 0.040			
16.96 גרם	28.80 גרם	14.40 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.70 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים

המעצב: מאיר אשל

דגמי גבס ומבלטים: תדור דגן

ההטבעה: מיטבעת החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ - ירושלים

(ד) מטבע לציון האולימפיאדה בסין 2008 (בייג'ין), התשס"ז 2007

זו הפעם השנייה שבנק ישראל מנפיק מטבע זיכרון לציון המשחקים האולימפיים - שיתקיימו הפעם בסין (בייג'ין) בשנת 2008. המטבע הוקדש לענף הג'ודו, שספורטאי ישראל מצטיינים בו. בצד הנושא של המטבע נראה מאבק בין שני מתחרי ג'ודו.

כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: ג'ודו - המשלחת האולימפית הישראלית, התשס"ח

באנגלית: THE OLYMPIC DELEGATION OF ISRAEL, 2008 - JUDO

בערבית: جودو

בצדי הערך נראית חגורה המייצגת את מקומו של המתחרה בסולם הדרגות המקצועי.

כן מופיעים הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי רובן נוטלס, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש יוני 2007, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע לציון האולימפיאדה בסין 2008 (בייג'ין), התשס"ז 2007

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
נחושת 0.043	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
כסף 0.040			
גרם 16.96	גרם 28.80	גרם 14.40	המשקל
30 מ"מ	38.70 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
המעצב: רובן נוטלס			
דגמי גבס: תהדר דגן			
מבלטים והטבעה: המיטבעה המלכותית של הולנד			

2. מטבעות מיוחדים

סט מטבעות חנוכה, התשס"ח (2007)

בשנת 2007 הונפק סט נוסף בסדרת מטבעות חנוכה. הסט מורכב משמונה מטבעות - שבעה בעיצוב דומה לזה של המטבעות למחזור ואחד מצולע.

המטבע המצולע הוא מטבע מיוחד בעל שתיים עשרה צלעות, עשוי מאלומיניום וברונזה, בערך נקוב 1/2 ש"ח. לצד הנושא שלו נבחרה השנה חנוכייה ממצרים. עיצוב צד הערך של המטבע הוא כשל מטבע רגיל למחזור, בתוספת חנוכייה זעירה והמילה חנוכה בעברית ובאנגלית.

המטבעות האחרים הם בערך נקוב של 5 ו-10 אג' ו-1/2, 1, 2, 5 ו-10 ש"ח, במהדורה מיוחדת, שבה הוספו לעיצוב: בצדי הנושא - סימן טביעה בצורת מגן דוד זעיר; בצדי הערך - חנוכייה זעירה והמילה חנוכה בעברית ובאנגלית.

כל מטבעות הסט נושאים את אותה שנת ההטבעה, התשס"ח, וכולם הוטבעו במיטבעה המלכותית של הולנד.

הסט הונפק בנובמבר 2007.

ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

1. הרכב הוועדה

ועדה זו ממונה בידי הנגיד ומייעצת לו בכל הקשור לבחירת הנושאים, המוטיבים והעיצוב של שטרי הכסף, המעות ומטבעות הזיכרון. עם חבריה נמנים מומחים בתחומי המשפט, הארכיאולוגיה, הנומיסמטיקה, האמנות, החינוך, המקרא ועוד, וכן עיתונאים, אדריכלים ומעצבים.

החל מיוני 2006 החל לכהן כחבר בוועדה פרופ' רוני רייך מתחום הארכיאולוגיה.

בסוף שנת 2006 פרש מהוועדה מר דוד רזניק; ובמהלך שנת 2007 פרשו מהוועדה גב' רות רהט, מר גבריאל צפרוני וגב' סיסיליה מאיר.

מנכ"ל החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ משתתף בישיבות הוועדה כמשקיף.

חברי הוועדה (שכיהנו בשנת 2007) הם:

השופט בדימוס גבריאל בך, יו"ר

מר דב גניחובסקי

מר מחמוד מוסא דיאב

מר יוסף חריף

מר גדעון לרמן

גב' סיסיליה מאיר (פרשה בדצמבר 2007)

מר גבי נוימן

מר גבריאל צפרוני (פרש בדצמבר 2007)

מר דוד קרויאנקר

גב' רות רהט (פרשה בפברואר 2007)

פרופ' דוד רזניק

פרופ' רוני רייך (הצטרף לוועדה ביוני 2006)

לצד הוועדה פועלת ועדת משנה, מקרב חברי המליאה. ועדת המשנה מסייעת למחלקה בהנחיית האמנים להכנת העיצוב הסופי של המטבע או השטר, בכפיפות להחלטות ועדת המליאה. חבריה הם מר גדעון לרמן ומר גבי נוימן.

2. פעילות הוועדה בשנת 2007

בעקבות דיוניה במהלך שנת 2007 המליצה הוועדה על הנפקות עתידיות בנושאים הבאים:

- מטבע יום העצמאות לציון 60 שנה למדינת ישראל;
- מטבע לכבוד מנחם בגין - מטבע זיכרון נוסף בסדרה "חתני פרס נובל";
- מטבע לכבוד יצחק רבין - מטבע זיכרון נוסף בסדרה "חתני פרס נובל";

- מטבע "קריעת ים סוף" - מטבע זיכרון נוסף בסדרה "תמונות מן התנ"ך";
- מטבע "שמשון והאריה" - מטבע זיכרון נוסף בסדרה "תמונות מן התנ"ך";
- מטבע מיוחד בסדרת מטבעות חנוכה (חנוכייה מפראג);
- מטבע מיוחד בסדרת מטבעות חנוכה (חנוכייה מאלג'יר).

בתפקידה כוועדת שיפוט להצעות האמנים בחרה הוועדה בהצעות הזוכות בשמונה תחרויות:

- על מטבע "וגר זאב עם כבש", בסדרה "תמונות מן התנ"ך";
- על מטבע "המשרתים במילואים בישראל";
- על מטבע "מצדה", בסדרה "אתרי מורשת עולמית";
- על מטבע יום העצמאות לציון 60 שנה למדינת ישראל;
- על מטבע לכבוד מנחם בגין, בסדרה "חתני פרס נובל";
- על מטבע "קריעת ים סוף", בסדרה "תמונות מן התנ"ך";
- על מטבע לכבוד יצחק רבין, בסדרה "חתני פרס נובל";
- על מטבע "עכו העתיקה" בסדרה "אתרי מורשת עולמית".

ת. האוסף הנומיסמטי בבנק ישראל

באוסף הנומיסמטי, הנמצא ברשותו של בנק ישראל החל משנות ה-50 נשמרים אמצעי תשלום שהילכו במחזור בארץ ישראל בכל הזמנים - למן המטבעות הראשונים שנטבעו בממלכת לידיה שבמערב אסיה הקטנה (המאה השביעית לפנה"ס), דרך העולם היווני, שהפיץ את השימוש במטבעות, עם דגש במטבעות היהודים של ימי החשמונאים, שלטון בית הורדוס, מלחמת היהודים ברומאים ומרד בר-כוכבא.

האוסף כולל גם אמצעי תשלום של העת החדשה, ובכלל זה השטרות והמטבעות של ישראל מתקופת המנדט הבריטי ועד היום.

תיבה 9: הכנת שטרות בירושלים בתקופת המנדט הבריטי

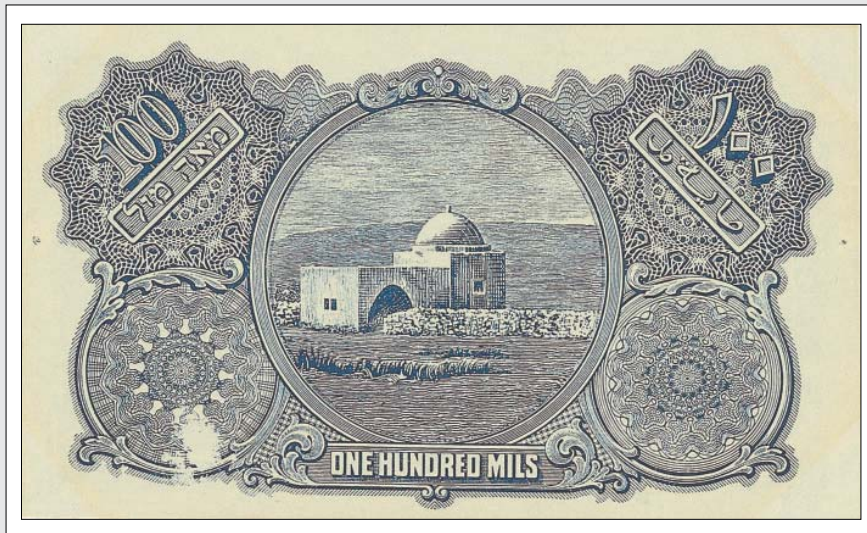
אחת הקבוצות המיוחדות באוסף הנומיסמטי היא של שטרות מתקופת המנדט הבריטי בארץ ישראל שהוכנו בירושלים - המקרה היחיד של הכנת שטרות בארץ (שכן השטרות הישראליים מודפסים בחו"ל עד היום).

בשנת 1942, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, התעורר חשש שהאספקה הסדירה של שטרי כסף מאנגליה לארץ תופרע. לפיכך פנה הנציב העליון, הרולד מק-מייקל, אל פיקובסקי והזמין אצלו גלופות לשטרי כסף - של 50 ו-1 פאונד - עבור ממשלת פלשתינה (א"י).

השטרות היו אמורים להיות זהים לאלה שהודפסו בלונדון, ולהלך במחזור בתקופת המנדט הבריטי בארץ. כדי להבחין ביניהם לבין אלה שהודפסו בלונדון, שונו הצבעים בהדפסת החירום הירושלמית. הדוגמאות הראשונות הוכנו, בהתאם לתנאים הטכנולוגיים דאז, בצירי יד.

בצד השטרות היה צורך גם במעות, אך בגלל המחסור במתכות בזמן המלחמה, הוחלט להדפיס מעות נייר במקום המטבעות של 100 ו-50 מיל.

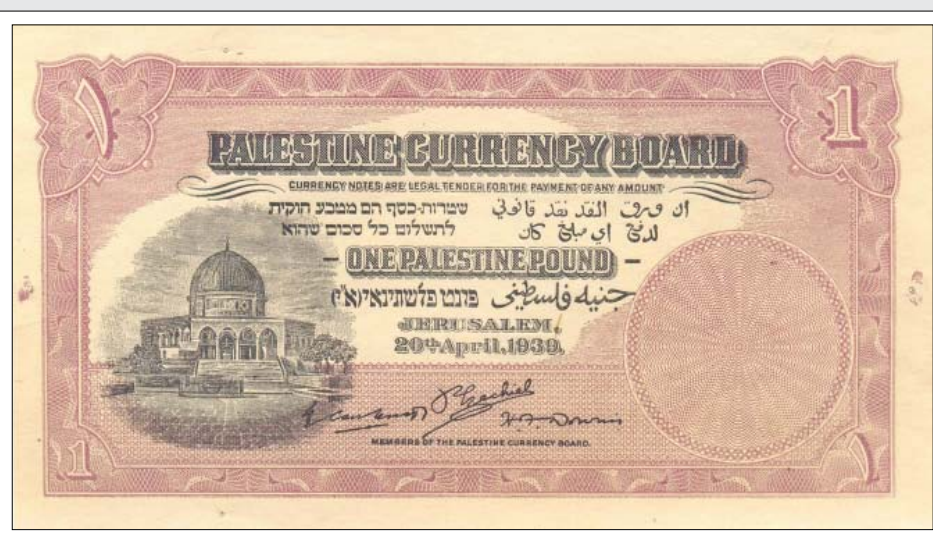
בסופו של דבר החליטה הממשלה בלונדון שלא להדפיס שטרות אלה, שכן הכסף מאנגליה הגיע בעתו גם בשנות המלחמה. באוקטובר 1943 הורתה מועצת המטבע לפיקובסקי להשמיד את

כל החומר שברשותו, והוא עשה זאת - אולם נשאר בידיו הגהות שחזרו אליו באפריל של אותה שנה, לאחר אישורן במועצת המטבע בלונדון, הדפסות שלא הוחזקו יחד עם יתר החומר.

"צינקוגרפיה פיקובסקי", שהתנסתה בהדפסת שטרות, נתבקשה להכין מאוחר יותר גם גלופות עבור הבנק של סוריה-לבנון, ועבור המושבה הצרפתית ג'יבוטי שבקרן-אפריקה, היום אריתריאה¹.

בשנות השבעים פונו המרתפים בצינקוגרפיה, ופיקובסקי, שהבטיח לבריטים בזמנו להשמיד את הפריטים הקשורים בהנפקת הכסף המנדטורי, לא רצה להוסיף ולהחזיק בחומר זה. משנודע הדבר לכלכלן והעיתונאי דב גנחובסקי, שעמד מייד על החשיבות ההיסטורית והנומיסמטית של הפריטים, הוא הפציר בפיקובסקי לעכב את ההחלטה על השמדת החומר, ובסופו של תהליך ארוך ומייגע השיג מהבריטים אישור ששחרר את פיקובסקי משבועת האמונים שלו. כיוון שחלקים חשובים של האוסף נגעו להנפקת שטרות, טבעי היה להעבירם למשמרת בבנק ישראל, שבו שוקדים על איסוף, תיעוד ושימור של תולדות אמצעי התשלום בארץ ישראל בכל הזמנים. כך זכה בנק ישראל בדוגמאות ייחודיות של הנפקות חד-פעמיות שנעשו בירושלים, וכן בפריטים היסטוריים נדירים מאותה תקופה. פריטים אלו הוצגו מאז ראשית שנות השמונים בתערוכת "עובר לסוחר", שהורדה לפני שנתיים. פריטים אלו יוצגו דרך קבע בתערוכה החדשה שתחליף תערוכה זו במרכז הלימודי החדש שבבנק ישראל בירושלים.

¹ על אלה ועל פריטים נוספים שהוכנו אצל פיקובסקי ראו: רחל ברקאי (2007), "הכנת שטרות בירושלים בתקופת המנדט הבריטי", אריאל - כתב עת לידיעת הארץ 182, 60-66.

תיבה 10: השטרות הראשונים של מדינת ישראל - סדרת בנק אנגלו-פלשתינה

הסדרה הראשונה של שטרות הוכנה עבור המדינה-שבדרך, טרם קום המדינה. בהעדר בנק מרכזי הונפקו השטרות בחסות "בנק אנגלו-פלשתינה בע"מ" - בנק מסחרי, שיושב ראש מועצת המנהלים שלו, א"ז הופיין, נטל על עצמו את המלאכה. כיוון ששמה של המדינה טרם נקבע אז, לא היה ניתן לציין שם מדינה על השטרות.

הופיין השכיל לשכנע את "חברת אמריקן בנקנוט" בניו יורק להדפיס את השטרות. כדי לעקוף את הצורך באישור מחלקת המדינה האמריקאית להדפסת שטרות של מדינות זרות, לא צוין על השטרות שהם הילך חוקי. הנוסח "מטבע חוקית לתשלום כל סכום שהוא" הודפס על השטרות בתל אביב עם הגיעם ארצה.

השטרות הראשונים מבטאים התלבטויות של המדינה-שבדרך וכן את הקשיים שבעיצוב שטרות בתנאי לחץ, הן בכיתובי השטרות והן בעיצובם: הכיתוב נושא את שמו של "בנק אנגלו-פלשתינה" ללא שם המדינה, ושם המטבע הושאל מן השטרות המנדטוריים; כך מופיעים מיל ולירה א"י כעריכי הסדרה הראשונה של המדינה. א"י היא קיצור מאולץ ופרי פשרה שהופיע על גבי שטרות המנדאט בצד המלה פלשתינה, וזאת עקב לחצם הכבד של היהודים, אשר לא הסכימו ש"פלשתינה" תופיע כשם היחיד של היישוב המדינית בתקופת המנדאט.

כיוון שלרשות המדפיסים בניו יורק עמדו חודשים בודדים בלבד לייצור הסדרה, לא התאפשר לתכנן עיצוב מיוחד לשטרות, ולכן הקישוטים בסדרה זו הם דגמים מן המוכן שנמצאו אצל המדפיסים.

העיקרון של הופעת הכיתובים בשלוש שפות - עברית, אנגלית וערבית - שאול משטרות תקופת המנדט ומתקיים עד היום. לפיכך המחזיק בשטרות אלה לא יזהה את המדינה ששימשו בה לא על פי הכיתוב וודאי לא על פי העיטור: מראה השטרות הראשונים של המדינה הוא ניטרלי, ואין בו כל מאפיין של מדינת ישראל.

ט. לוחות סטטיסטיים

- לוח נ'-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן
- לוח נ'-2: אמצעי התשלום במשק
- לוח נ'-3: השטרות במחזור המטבע לפי ערכים
- לוח נ'-4: התפלגות המחזור לפי ערכים
- לוח נ'-5: הערך הריאלי של הערכים במחזור המטבע
- לוח נ'-6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי ערכים
- לוח נ'-7: המעות במחזור לפי ערכים
- לוח נ'-8: צריכת המעות לפי ערכים
- לוח נ'-9: הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל
- לוח נ'-10: הפקדות שטרי כסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור

לוח נ-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן, 1990 עד 2006

השינויים במשך התקופה (אחוזים)			היתרות בסוף התקופה (מיליוני ש"ח, נומינלי)		
מחזור המטבע		מדד המחירים לצרכן	המזומנים במחזור		השנה
נומינלי	ריאלי		סך כל השטרות		
23.6	5.1	17.6	3,109	3,280	1990
15.4	-2.3	18.0	3,595	3,784	1991
26.7	15.8	9.4	4,575	4,793	1992
17.9	6.0	11.2	5,402	5,651	1993
14.2	-0.2	14.5	6,167	6,453	1994
22.7	13.5	8.1	7,489	7,915	1995
16.5	5.3	10.6	8,722	9,220	1996
12.5	5.1	7.0	9,809	10,370	1997
15.1	6.0	8.6	11,300	11,935	1998
30.7	29.0	1.3	14,905	15,605	1999*
-6.1	-6.1	0.0	13,911	14,659	2000
15.0	13.4	1.4	16,045	16,858	2001
6.8	-0.9	6.5	17,160	18,009	2002
6.3	9.7	-1.9	18,240	19,137	2003
8.6	7.3	1.2	19,817	20,783	2004
17.5	14.7	2.4	23,371	24,415	2005
4.6	4.7	-0.1	24,409	25,544	2006
13.4	9.7	3.4	27,752	28,971	2007

* בשנת 1999 הושפע מחזור המטבע מהחששות ל"באג 2000".

המקור: מחלקת המטבע. מדד המחירים לצרכן - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח נ-2: אמצעי התשלום במשק, 1990 עד 2007*

השנה	M1	המזומנים בידי הציבור	החלק של המזומנים בידי הציבור M1-ב
		(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)
1990	6,212	2,754	44.3
1991	7,145	3,235	45.3
1992	9,703	4,029	41.5
1993	12,405	4,803	38.7
1994	12,305	5,401	43.9
1995	14,367	6,630	46.1
1996	16,194	7,752	47.9
1997	18,431	8,675	47.1
1998	20,591	10,074	48.9
1999	23,536	11,116	47.2
2000	25,298	12,096	47.8
2001	29,198	14,355	49.2
2002	30,628	15,395	50.3
2003	32,972	16,342	49.6
2004	38,890	17,752	45.6
2005	48,166	20,790	43.2
2006	52,137	21,409	41.1
2007	61,221	24,616	40.2

* סופי שנים.

המקור: מחלקת המחקר ועיבודי מחלקת המטבע.

לוח נ-3: השטרות במחזור המטבע לפי עריכים, 1990 עד 2007

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
מספר השטרות (מיליוני שטרות, סופי שנים)					
1990	54.0		12.2	31.0	10.9
1991	60.4		15.2	34.8	10.3
1992	69.3	3.7	15.2	38.7	11.7
1993	79.2	5.8	16.2	44.1	13.0
1994	88.5	7.7	17.2	48.9	14.7
1995	105.1	10.8	21.1	56.4	16.8
1996	112.1	13.1	32.4	49.6	17.0
1997	118.1	14.7	42.9	44.2	16.3
1998	132.3	16.9	53.3	44.0	18.0
1999	171.8	21.2	76.0	51.6	23.0
2000	157.7	18.9	76.0	41.6	21.2
2001	173.7	24.2	86.0	42.6	20.9
2002	181.0	27.4	91.8	41.1	20.7
2003	189.5	30.2	96.2	42.9	20.2
2004	203.6	33.4	104.8	43.6	21.8
2005	235.5	40.2	124.6	47.8	22.9
2006	241.3	44.4	127.0	46.4	23.5
2007	262.4	58.7	131.0	47.4	25.3
ערך השטרות (מיליוני ש"ח, סופי שנים)					
1990	2,985		1,218	1,550	217
1991	3,468		1,519	1,742	207
1992	4,437	749	1,519	1,935	233
1993	5,257	1,166	1,624	2,207	260
1994	6,001	1,547	1,715	2,445	294
1995	7,419	2,151	2,111	2,822	335
1996	8,681	2,621	3,238	2,482	340
1997	9,774	2,948	4,291	2,209	325
1998	11,267	3,371	5,335	2,201	360
1999	14,874	4,231	7,601	2,581	460
2000	13,880	3,778	7,599	2,079	424
2001	15,986	4,835	8,604	2,128	419
2002	17,129	5,484	9,176	2,054	415
2003	18,209	6,037	9,624	2,144	404
2004	19,787	6,689	10,481	2,181	436
2005	23,339	8,033	12,460	2,389	457
2006	24,378	8,883	12,704	2,320	471
2007	27,722	11,748	13,098	2,370	505

המקור: ללוח זה וללוחות שבהמשך - מחלקת המטבע.

לוח נ-4: התפלגות המחזור לפי עריכים, 1990 עד 2007

השנה	מעות	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
התפלגות מספר השטרות (סופי שנים, אחוזים)					
1990			17.6	44.9	15.8
1991			20.2	46.3	13.7
1992		4.3	17.8	45.3	13.7
1993		6.3	17.5	47.5	14.0
1994		7.4	16.5	46.9	14.1
1995		9.7	19.0	50.7	15.0
1996		11.7	28.9	44.2	15.2
1997		12.5	36.3	37.4	13.8
1998		12.8	40.3	33.3	13.6
1999		14.5	51.8	35.2	15.7
2000		14.4	58.0	31.7	16.2
2001		16.7	59.5	29.4	14.5
2002		15.2	50.7	22.7	11.5
2003		15.9	50.8	22.6	10.7
2004		16.4	51.5	21.4	10.7
2005		17.1	52.9	20.3	9.7
2006		18.4	52.6	19.2	9.8
2007		22.4	49.9	18.1	9.6
התפלגות ערך המחזור (אחוזים)					
1990	4.9		38.8	49.4	6.6
1991	4.9		41.7	47.8	5.7
1992	4.5	14.1	32.7	41.7	5.0
1993	4.4	21.2	29.5	40.1	4.7
1994	4.4	24.6	27.3	38.9	4.7
1995	5.4	27.4	26.9	36.0	4.3
1996	5.4	28.6	35.3	27.0	3.7
1997	5.4	28.5	41.5	21.4	3.1
1998	5.3	28.3	44.8	18.5	3.0
1999	4.4	27.2	48.9	16.6	3.0
2000	5.1	25.8	52.0	14.2	2.9
2001	4.8	28.8	51.2	12.7	2.5
2002	4.7	30.5	51.1	11.4	2.3
2003	4.7	31.6	50.4	11.2	2.1
2004	4.6	32.2	50.5	10.5	2.1
2005	4.3	32.9	51.1	9.8	1.9
2006	4.4	34.9	49.8	9.1	1.8
2007	4.2	40.6	45.3	8.2	1.7

לוח נ-5: הערך הריאלי של העריכים במחזור המטבע, 1990 עד 2007
(הבסיס: מדד המחירים לצרכן דצמבר 2006)

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990	76.2	38.1	19.0	7.6
1991	89.9	45.0	22.5	9.0
1992	98.4	49.2	24.6	9.8
1993	109.4	54.7	27.4	10.9
1994	125.2	62.6	31.3	12.5
1995	135.4	67.7	33.8	13.5
1996	149.7	74.9	37.4	15.0
1997	160.2	80.1	40.0	16.0
1998	174.0	87.0	43.5	17.4
1999	176.3	88.2	44.1	17.6
2000	176.3	88.2	44.1	17.6
2001	178.8	89.4	44.7	17.9
2002	190.4	95.2	47.6	19.0
2003	186.9	93.4	46.7	18.7
2004	189.1	94.6	47.3	18.9
2005	193.6	96.8	48.4	19.4
2006	193.4	96.7	48.4	19.3
2007	200.0	100.0	50.0	20.0

לוח נ-6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2007

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
הצריכה (מיליוני שטרות)					
1990	27.9		5.2	13.0	9.8
1991	27.2		5.9	12.5	8.8
1992	34.0	3.8	3.0	15.1	12.1
1993	35.4	2.2	3.7	18.1	11.4
1994	42.8	2.3	4.7	23.6	12.1
1995	53.6	3.8	8.1	25.2	16.5
1996	45.5	3.7	16.0	9.9	15.8
1997	36.8	3.0	16.3	6.4	11.0
1998	53.7	3.8	20.4	12.5	16.9
1999	61.5	6.3	24.8	23.9	6.5
2000	49.2	9.3	13.6	13.3	13.0
2001	60.8	6.5	24.2	17.1	13.0
2002	57.9	4.1	24.0	17.1	12.7
2003	63.8	3.9	25.5	23.0	11.4
2004	76.9	5.5	33.2	23.3	14.9
2005	89.6	9.6	42.9	23.2	13.9
2006	94.6	11.7	44.0	24.2	14.7
2007	102.2	24.2	43.1	21.2	13.7
הבלאי (מיליוני שטרות)					
1990	36.3		2.6	7.3	9.4
1991	30.1		2.9	8.2	9.0
1992	38.9	0.0	3.1	11.5	10.9
1993	32.4	1.0	2.8	13.1	10.0
1994	42.1	0.5	4.0	19.5	11.2
1995	37.2	0.9	4.2	17.7	14.4
1996	38.6	1.4	4.8	16.7	15.7
1997	30.9	1.4	5.8	11.9	11.8
1998	39.6	1.7	10.0	12.7	15.2
1999	22.0	2.0	2.2	16.3	1.5
2000	27.8	0.3	7.4	6.3	13.8
2001	42.7	0.7	13.7	15.5	12.8
2002	50.5	0.6	18.3	18.5	13.1
2003	55.5	1.1	21.0	21.2	12.2
2004	62.6	2.2	24.6	22.5	13.3
2005	57.6	2.8	23.0	19.0	12.8
2006	88.5	7.4	41.5	25.6	14.0
2007	81.1	9.9	39.1	20.2	11.9

לוח נ-7: המעות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2007

(סופי שנים, מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	354.0		9.7	75.0	27.7	164.4	77.2
1991	398.0		12.0	86.0	30.0	185.0	85.0
1992	456.5		14.0	99.0	36.7	211.0	95.8
1993	533.3		15.9	115.1	37.1	260.8	104.4
1994	588.4		18.6	134.5	43.7	278.2	113.4
1995	668.5	10.9	20.5	148.1	51.5	316.8	120.7
1996	745.6	14.9	22.7	163.6	53.6	361.4	129.4
1997	817.9	17.4	25.6	178.7	61.7	396.4	138.1
1998	898.4	20.2	29.0	196.2	67.9	437.6	147.5
1999	983.6	22.6	32.0	215.5	70.6	486.3	156.6
2000	1,070.5	24.2	33.9	230.6	73.7	544.4	163.6
2001	1,149.6	26.7	37.1	247.2	79.9	588.3	170.3
2002	1,194.0	27.8	38.1	261.8	85.0	604.0	177.2
2003	1,249.3	30.0	39.7	274.0	88.8	633.3	183.5
2004	1,330.3	32.9	42.4	294.7	93.9	676.6	189.9
2005	1422.7	36.2	45.1	317.8	99.9	724.3	199.4
2006	1523.1	39.8	49.1	343.8	106.6	775.0	208.9
2007	1612.6	42.9	51.5	368.4	112.4	821.1	216.2

לוח נ-8: צריכת המעות לפי עריכים, 1990 עד 2007

(מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	54.2		9.7	5.9	2.1	18.8	9.7
1991	44.9		2.4	11.0	2.3	21.4	7.8
1992	57.8		2.0	13.0	6.8	25.3	10.7
1993	77.1		1.9	16.1	0.4	49.8	8.9
1994	55.1		2.7	19.4	6.5	17.4	9.1
1995	80.3	10.9	1.9	13.7	7.9	38.6	7.3
1996	77.0	4.0	2.2	15.4	2.1	44.6	8.7
1997	72.4	2.6	3.0	15.1	8.0	35.0	8.7
1998	78.1	2.9	3.5	16.5	4.3	41.5	9.4
1999	85.7	2.4	3.1	19.5	2.8	48.8	9.1
2000	87.1	1.7	1.9	15.2	3.1	58.1	7.0
2001	76.3	2.6	3.3	16.8	6.4	44.0	6.7
2002	45.7	1.1	1.0	14.8	5.1	16.7	6.9
2003	54.9	2.2	1.7	12.3	3.7	28.7	6.3
2004	81.6	2.9	2.7	20.8	5.2	43.6	6.4
2005	92.8	3.4	2.7	23.1	5.9	48.1	9.6
2006	100.8	3.6	4.0	26.1	6.7	50.9	9.5
2007	89.7	3.2	2.5	24.7	5.9	46.1	7.4

לוח נ-9: הפקדת שטרי הכסף בבנק ישראל, 1990 עד 2007

השנה	סך כל ערך ההפקדות	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
	(מיליוני ש"ח)			(אלפי שטרות)		
1990	3,747	83,352		9,871	43,021	30,460
1991	4,444	91,232		12,245	54,667	24,320
1992	5,110	98,914	1,435	12,973	61,171	23,335
1993	5,911	110,719	3,382	12,657	69,164	25,516
1994	6,936	124,743	4,874	14,507	80,123	25,239
1995	8,109	145,180	6,356	16,473	91,434	30,917
1996	10,277	178,055	8,344	30,436	92,628	46,647
1997	11,489	170,280	10,670	47,579	78,555	33,476
1998	11,898	163,969	10,977	58,458	65,536	28,998
1999	17,161	215,715	15,869	94,910	79,918	25,018
2000	18,637	225,548	22,239	96,408	80,346	26,556
2001	15,355	193,725	12,374	90,648	66,707	23,995
2002	16,485	201,475	14,533	98,891	64,269	23,783
2003	16,650	200,118	15,785	97,509	66,857	19,967
2004	14,409	174,206	13,708	83,972	57,994	18,533
2005	13,352	160,641	12,476	80,189	49,271	18,705
2006	17,429	198,466	17,105	109,687	53,514	18,160
2007	16,085	172,549	23,455	88,554	44,249	16,291

לוח נ-10: הפקדות שטרי כסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור¹, 1990 עד 2007

(אחוזים)

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990		7.9	13.1	24.0
1991		7.1	13.3	18.8
1992	6.0	7.2	13.8	17.5
1993	5.9	6.9	14.1	17.2
1994	5.9	7.2	14.2	14.7
1995	5.8	7.2	14.2	16.2
1996	5.9	9.3	14.5	20.6
1997	6.4	10.4	14.0	17.0
1998	5.8	10.0	12.4	14.2
1999	8.1	13.1	15.9	10.5
2000	11.1	11.7	16.3	10.7
2001	4.8	9.3	13.3	9.8
2002	4.5	8.8	12.6	9.5
2003	4.5	8.5	13.0	8.4
2004	3.5	6.8	11.1	7.5
2005	2.8	5.8	9.2	7.1
2006	3.4	7.1	9.3	6.7
2007	3.7	5.8	7.7	5.8

(1) חושב כממוצע שנתי של אחוזי ההפקדות מתוך המחזור בסוף כל חודש.

